

UUSI
JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA

2025–2029

SCHAPENDOES

Hyväksytty rotua harrastavan yhdistyksen yleiskokouksessa [pp.kk.vuosi]

Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa [pp.kk.vuosi]

SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt [pp.kk.vuosi]

Sisällys

1. YHTEENVETO.....	3
2. RODUN TAUSTA	5
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA.....	5
4. RODUN NYKYTILANNE.....	6
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja.....	6
4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos	7
4.1.2 Jalostuspohja.....	9
4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa	13
4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta	14
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....	14
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	14
4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin	15
4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus.....	15
4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	15
4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet	21
4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen	25
4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta	28
4.3. Terveys ja lisääntyminen.....	28
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat.....	28
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat	28
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	40
4.3.4 Lisääntyminen	41
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet.....	42
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä.....	42
4.4. Ulkomuoto	43
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	45
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso.....	45
5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen.....	48
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	51
6.1 Jalostuksen tavoitteet.....	51
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	53
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet	54
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....	54
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	55
7. LÄHTEET	56
8. LIITTEET	57

1. YHTEENVETO

Schapendoes tulee säilyttää rotumääritelmän (LITE 1) mukaisena koirana niin ulkomuodon, käyttäytymisen kuin käyttöominaisuuksien suhteen. Jalostuksen tavoiteohjelma kertoo missä ollaan nyt ja taustoittaa sitä, miten nykytilanteeseen on tultu. Tavoiteohjelman tarkoituksena on toimia jalostusta ohjaavana oppaana ja tietopakettina nykyisille ja uusille rodun kasvattajille ja harrastajille. Rodulla ei ole PEVISA-ohjelmaa (perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelma).

Rodun käyttötarkoitus

Schapendoes on paimenkoirarotu, jota on käytetty lammaslaumojen paimennukseen. Koska lampaat laidunsivat pääasiallisesti hiljaisilla ja syrjäisillä alueilla oli tärkeää, että schapendoes on hyvin kestävä, liikkuvainen ja nopea. Älykkyys, kyky työskennellä itsenäisesti ja hypätä ketterästi ovat rodun olennaisia piirteitä. Schapendoesin tulee olla todellinen paimenkoira luonteeltaan, ruumiiltaan ja sielultaan.

Keskeisimmät jalostustavoitteet sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi

Jalostuksen merkittäväksi tavoitteeksi tulee asettaa rodun geneettisen monimuotoisuuden vaaliminen. Schapendoeskannan maailmanlaajuisesti pieni koko ja jalostusmateriaalin kapea käyttö vaikeuttavat geneettisen muuntelun ylläpitämistä.

Luonne ja käyttäytyminen	
Tavoitteet	Jalostussuositukset ja muut toimenpiteet
Rodun tulee säilyä rotumääritelmän kuvaamana valppaana ja rohkeana koirana, joka on älykäs, tarkkaavainen, iloinen, eloisa, ystävällinen ja temperamentikas. Koirana, joka osoittaa erityistä uskollisuutta ja kiintyvyyttä läheisiinsä. Vanhassa rotumääritelmässä sanottiin myös: <i>”Sen ei pidä olla ”eloton”, eikä hermostunut vaan valpas (eloisa).”</i>	Jalostukseen käytettävien yksilöiden suositellaan suorittaneen luonnetta määrittävä testi, kuten MH-luonnekuvaus, luonnetesti tai käyttäytymisen jalostustarkastus. Arkaa tai aggressiivista koiraa ei tule käyttää jalostukseen. Yhdistys pyrkii järjestämään vuosittain jonkin luonnetta mittaavan testin, johon rodulla on ensisijainen osallistumisoikeus.

Terveys	
Tavoitteet	Jalostussuositukset ja muut toimenpiteet
Rodun terveystilanteen säilyttäminen vähintään nykyisellä tasollaan. Lihassairauden vastustamiseen markkeri-/geenitesti ja maailmanlaajuinen tiedottaminen sairaudesta.	Jalostuskoiralta suositellaan tarkastamaan silmät, kuvaamaan lonkat ja kyynäret sekä teettämään geenitesti PRA:n ja HUU:n osalta. Rotu ei kuulu PEVISAan. Rotuyhdistys seuraa ja tiedottaa rodun terveystilanteesta sekä kerää ja julkaisee geenitestituloksia, lihassairauteen liittyviä veriarvoja.

Lisääntyminen	
Tavoitteet	Jalostussuositukset ja muut toimenpiteet
Jalostukseen käytettävän koiran tulee pystyä lisääntymään luonnollisesti ja hoitamaan pentujaan.	Rotuyhdistys suosittelee noudattamaan Kennelliiton yleisen jalostusstrategian mukaisesti jalostukseen koiria, jotka kykenevät lisääntymään luonnollisesti ja hoitamaan pentujaan. Rotuyhdistys seuraa tilannetta kyselyiden perusteella ja tiedottaa tarvittaessa.

Rakenteen ja anatomian terveys	
Tavoitteet	Jalostussuositukset ja muut toimenpiteet
Ulkomuodoltaan suurin osa schapendoeseista vastaa rotumääritelmää eikä rodussa ole mitään liioiteltuja ominaisuuksia, jotka olisivat terveydelle haitallisia. Näiden osalta jalostuksen pääpaino on oikean tyyppin ja rotumääritelmän mukaisen olemuksen säilyttämisessä.	Jalostukseen käytettävä koira suositellaan käytettävän virallisessa näyttelyssä tai jalostustarkastuksessa ulkomuotoarvioinnissa ennen jalostuskäyttöä. Kahta koiraa, joilla on sama virhe ei tule yhdistää, esimerkiksi lyhyt häntä tai matalat raajat.

Käyttöominaisuudet	
Tavoitteet	Jalostussuositukset ja muut toimenpiteet
Pyritään säilyttämään käyttöominaisuudet paimennuksessa. Seurakoirana schapendoesin tulee olla käyttäytymiseltään sopivasti sosiaalinen ja tasapainoinen.	Rotuyhdistys pyrkii järjestämään vuosittain paimennustaipumustestin ja käyttäytymisen jalostustarkastuksen, joihin rodulla on ensisijainen osallistumisoikeus.

Jalostuspohja	
Tavoitteet	Jalostussuositukset ja muut toimenpiteet
Jalostuksen merkittäväksi tavoitteeksi tulee asettaa rodun geneettisen monimuotoisuuden säilyttäminen. Jalostukseen tulee käyttää mahdollisimman laajasti eri yksilöitä. Schapendoeskannan maailmanlaajuisesti pieni koko ja jalostusmateriaalin kapea käyttö vaikeuttavat geneettisen muuntelun ylläpitämistä.	Rotuyhdistys suosittelee noudattamaan kulloinkin voimassa olevaa Kennelliiton yleistä jalostusstrategiaa, jossa määritellään muun muassa lähisukulaisten jalostuskäyttö, jalostuskäytön ikärajasuositukset, elinikäinen jälkeläismäärä sekä jalostuskoirien valinta monimuotoisuuden ylläpitämiseksi. Esimerkiksi yksittäisen schapendoesin elinikäinen maksimijälkeläismäärä on 16 pentua (5 % edellisen 4 vuoden rekisteröinneistä laskettuna). Rotuyhdistys seuraa ja tiedottaa toteutuneiden yhdistelmien vaikutuksesta jalostuspohjaan. Ylläpidetään matalan kynnyksen jalostusuroslistaa.

2. RODUN TAUSTA

Alkuperä ja käyttötarkoitus

Schapendoes on hollantilainen paimenkoirarotu, jota käytettiin lammaslauomien paimentamiseen. Vuosisadan vaihteessa schapendoesia oli Hollannissa kaikkialla missä vain oli lampaita. Paimenet arvostivat rodun väsymätöntä työskentelyhalua, älykkyyttä ja kykyä itsenäiseen työhön.

Rodun kehitys nykyiseen muotoonsa

Schapendoes-rodun on kehittänyt tunnettu koira-asiantuntija P.M.C. Toepoel. Rotu katosi lähes kokonaan toisen maailmansodan aikana, ja sen elvyttämiseksi siitokseen käytettiin jokaista schapendoesia, joka kyettiin löytämään. Hollannin schapendoes-järjestö – Vereniging de Nederlandse Schapendoes – perustettiin vuonna 1947, ja Raad van Beheer (Hollannin kennelklubi) tunnusti rodun väliaikaisesti vuonna 1952. Rotumääritelmä laadittiin vuonna 1954, jolloin aloitettiin myös rotukirjan pito. Rotu hyväksyttiin lopullisesti vuonna 1971, jonka jälkeen vain rekisteröityjä koiria on käytetty siitokseen.

Sukulaisrodut, joiden kanssa yhteinen kehityshistoria

Hollantilaiset vaalivat rotua tarkasti ja oikean rotutyypin säilymistä pidetään tärkeänä. Sukulaisrotuja ovat partacollie, puli, pon, vanhaenglanninlammaskoira, briard, bergamasco ja Hassenin, Odenwaldin ja Ala-Reinin alueilla esiintyvä saksalainen ”schafspudel”. Nämä kaikki keskenään samantyyppiset koirat ovat vuoristokoirien erilaisia muunnoksia.

Ensimmäiset koirat Suomessa, koiramäärän kehitys

Suomeen ensimmäinen koira tuotiin vuonna 1989 Tanskasta; Fagus Funny Fellow'n vanhemmat olivat hollantilaisia. Koira on tiettävästi vanhimmaksi Suomessa elänyt rodun edustaja, sillä se oli kuollessaan lähes 17-vuotias. Rotua on tuotu Suomeen Hollannin lisäksi Ranskasta, Saksasta, Tanskasta, Ruotsista, Belgiasta ja Itävallasta. Ensimmäinen pentue Suomessa syntyi 1993 (Nalle-Haukun) ja rodun vuosittainen rekisteröintimäärä on vakiintunut 80–100 koiran tienoille.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

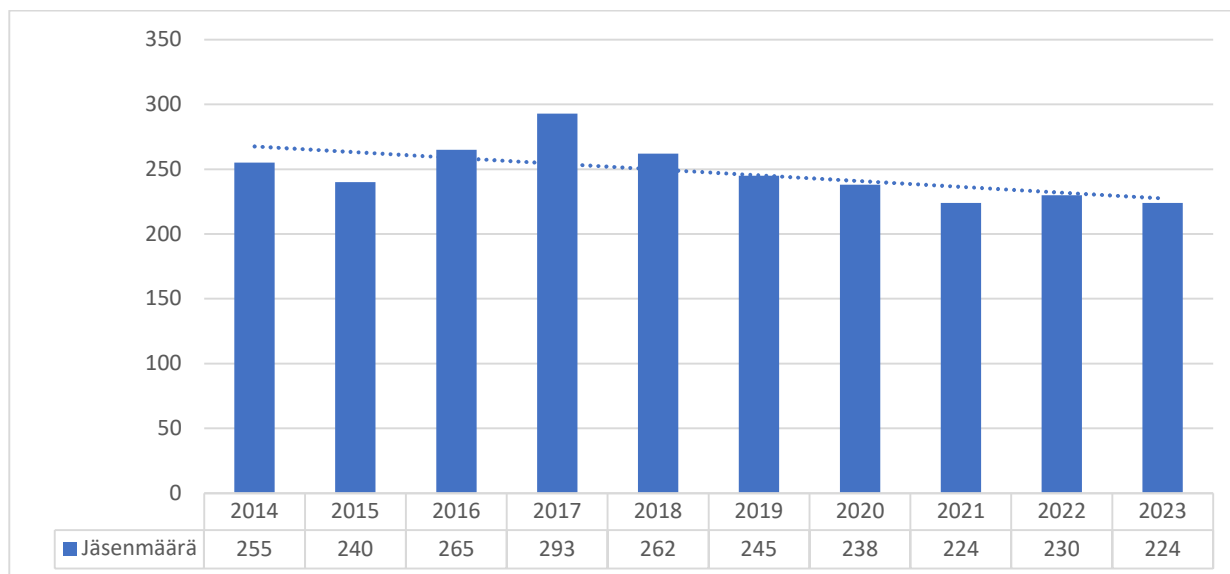
Nykyinen rotua harrastava yhdistys ja aiemmat rotujärjestöt

Suomen Schapendoes ry on aina kuulunut Suomen Seurakoirayhdistys ry:n alaisuuteen. Rotuyhdistyksen perustamiskokous pidettiin 8.10.1995, minkä jälkeen yhdistys toimi rotujärjestön alaisena rekisteröimättömänä yhdistyksenä. Suomen Schapendoes merkittiin yhdistysrekisteriin 17.9.1998, ja se jatkoi toimintaansa Suomen Seurakoirayhdistyksen jäsenyhdistyksenä. Rotua harrastavan yhdistyksen aseman Suomen Kennelliitto myönsi keväällä 2004.

Suomen Schapendoes ry on myös Salpausselän Kennelpiiri ry:n sekä Suomen Kennelliitto ry:n jäsenyhdistys. Vuoteen 2009 saakka yhdistys oli Helsingin Seudun Kennelpiiri ry:n jäsenyhdistys ja sitä ennen perustamisesta vuoteen 2000 Etelä-Hämeen Kennelpiiri ry:n jäsenyhdistys.

Rotua harrastavan yhdistyksen jäsenmäärä ja sen kehitys

Yhdistyksen jäsenmäärä on ajan saatossa pyörinyt 200–300 jäsenen välillä. Viimeisen kymmenen vuoden loppupuoliskolla jäsenmäärä näyttää taas laskevan. Vuoden 2024 lopussa yhdistyksessä jäseniä oli 224, joista perhejäseniä oli 13, pentuejäseniä 10 ja kunniajäseniä kaksi.

Kuvaaja 1: Jäsenmäärän kehitys 2014–2023

Jalostusorganisaation rakenne ja sen tehtävät

Yhdistyksen jalostustoimikunnan muodostaa viisi henkilöä, joiden toimikausi on kolme vuotta.

Jalostustoimikunnan pääasiallisena tehtävänä on antaa puolueetonta ja asiantuntevaa neuvontaa, opastaa rodun jalostuksessa ja toimia yhteistyössä kasvattajien kanssa.

Jalostustoimikunta kerää ja julkaisee tietoja tutkimustuloksista, sairauksista ja rekisteröinneistä. Samoin toimenkuvaan kuuluu rodun seuranta ulkomailla ja yhteydenpito ulkomaisiin harrastajiin sekä rodussa todettujen sairauksien kartoittaminen ja seuranta.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua.

Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät haitalliset mutaatioalleelinsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä mutaatiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus.

Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole. Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään koiria tasaisesti rodun kaikista sukulinjoista.

Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimääristä. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20–50 koiralle. **Schapendoesin osalta tämä tarkoittaa enintään 16 jälkeläistä suhteutettuna viimeisen neljän vuoden (2020–2023) rekisteröintimäärään.** Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä. **Schapendoesin toisen polven jälkeläisten enimmäismäärä olisi siis 31.** (Lähde: www.kennelliitto.fi, MMT Katariina Mäki, 2013).

Schapendoesin monimuotoisuutta on tutkittu Genoscooperin ja Helsingin yliopiston koirien geenitutkimusryhmän kanssa. Rodulle saatiin määritettyä 5 eri DLA-haplotyyppiä. Sittemmin testi on poistunut kuluttajien ulottuvilta eikä sitä pidetä enää ensisijaisena monimuotoisuuden mittarina.

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valitun geeniparin molemmat alleelit ovat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli (geeniversio) on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja perimän kautta identtinen. Sukusiitos vähentää yksilön geeniparien heterotsygotiaa, mikä lisää myös haitallisten, usein resessiivisten alleelien ilmenemistä. Vika tai sairaus tulee tällöin ilmi, kun geeniparissa ei ole enää normaalia alleelia varmistamassa geenin toimintaa.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär-parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella on pyritty tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä ja kasvattamaan tietyn yksilön osuutta syntyvissä jälkeläisissä. On ajateltu, että jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa; nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Suosittelaaan, että neljän-viiden sukupolven perusteella laskettu sukusiitosaste pysyy alle 6,25 %. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Vuosina 1993–2023 Suomessa on syntynyt kaikkiaan 370 pentuetta eli 2090 pentua. Suomessa syntyneitä pentuja on rekisteröity keskimäärin 67 vuodessa ja keskimääräinen pentuekoko on ollut 5 pentua. Vuoden 2023 loppuun mennessä Suomen Kennelliiton tilastojen mukainen kokonaisrekisteröintimäärä on 2198 koiraa. Schapendoeskannan arvioidaan olevan tällä hetkellä noin 800–900 yksilöä.

Rekisteröintimäärät ovat olleet ajanjaksolla 2014–2023 em. keskiarvoa korkeampia ja kiipesivät huippuunsa vuonna 2018. Tämän jälkeen määrät ovat laskeneet suunnilleen sitä edeltävälle tasolle. Tuontikoirien määrä on pysynyt maltillisena.

Urosten keskimääräinen jalostuskäytön ikä on pysynyt melko samana vuosien varrella, vuoden 2023 tuodessa muutoksen hieman vanhempaan suuntaa. Narttujen ikä on hieman nousussa. Tämän perusteella hyvin nuorten koirien käyttöä jalostuksessa on pystytty välttämään. Vanhempia jalostusyksilöitä käytettäessä ovat varmemmin tiedossa niiden ominaisuudet, mm. terveys ja luonne, joten keskimääräisen jalostuskäyttöiän nousu on toivottavaa. On kuitenkin syytä pitää mielessä sukupuolten fysiologiset erot lisääntymisessä; siinä missä uros pystyy lisääntymään vanhempanakin, aiheuttaa korkea ikä nartulle tarpeettomia riskejä.

Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmän mukaan viimeisen 10 vuoden keskiarvoinen sukusiitosaste on suositusten (< 6,25 %) alla, 10 vuoden keskiarvon ollessa 1,89 %. Vuoden 2023 sukusiitosasteen keskiarvo oli ennätyskorkea 3,24 % joten on pidettävä huolta, että tästä ei tule pysyvä kehityssuunta. Jalostustietojärjestelmän sukusiitosaste on muilla kuin kotimaisilla roduilla laskettu puutteellisen sukupolvitiedon mukaan, joten se on aliarvio todellisesta tilanteesta.

Taulukko 1. Vuositilasto ja rekisteröinnit 2014–2023

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Pennut	70	86	87	67	75	100	99	96	97	81
Tuonnit	5	3	1	4	4	1	1	8	2	3
Yhteensä	75	89	88	71	79	101	100	104	99	84
Pentueet	10	16	15	14	13	21	17	15	16	17
Pentuekoko	7,0	5,4	5,8	4,8	5,8	4,8	5,8	6,4	6,1	4,8
Kasvattajat	8	12	9	11	12	15	10	13	13	13
Jalostukseen käytetyt eri urokset										
Kotimaiset	7	10	12	8	8	7	13	9	8	8
Tuonnit	1	1	3	3	2	2	2	4	4	3
Ulkomaiset	0	1	0	0	1	8	1	2	1	3
Yhteensä	8	12	15	11	11	17	16	15	13	14
Keskimääräinen jalostuskäytön ikä	6 v 4 kk	4 v 5 kk	5 v 3 kk	4 v 2 kk	4 v 8 kk	5 v	4 v 8 kk	4 v 2 kk	4 v 5 kk	4 v 9 kk
Jalostukseen käytetyt eri nartut										
Kotimaiset	9	14	15	13	13	18	16	14	14	16
Tuonnit	1	1	0	0	0	3	1	1	2	1
Yhteensä	10	15	15	13	13	21	17	15	16	17
Keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 8 kk	4 v 6 kk	4 v 2 kk	3 v 7 kk	4 v 3 kk	4 v 5 kk	3 v 11 kk	3 v 11 kk	5 v	3 v 8 kk
Isoisät	15	22	24	19	22	30	25	25	21	25
Isoäidit	14	24	22	20	22	30	24	29	25	24
Sukusiitosprosentti	3,24 %	1,26 %	1,65 %	1,85 %	1,93 %	2,04 %	2,94 %	1,44 %	1,28 %	1,27 %

4.1.2 Jalostuspohja

Rodun monimuotoisuus alkaa olla huolestuttavalla tasolla. Tehollinen populaation koko on laskemassa hälyttävästi. Useimmat käytetyt jalostusyksilöt ovat enemmän tai vähemmän sukua keskenään ja pentumäärät ovat yli suositusten. Uroksista käytetään jalostukseen n. 15 % ja nartuista n. 20 %.

Monimuotoisuutta on mahdollista lisätä käyttämällä jalostusmateriaalia mahdollisimman monipuolisesti ja pitämällä pentuemäärät hillittyinä. Tyypillisesti jo 2–3 pentuetta saa aikaan sen, että jälkeläismäärä on yli suositusten. Erityisesti urosten kohdalla on vältettävä trendiä missä yksittäiset urokset nousevat suosituiksi ja lisäävät jälkeläismääräänsä kohtuuttomasti. Geneettisen monimuotoisuuden kannalta olisi tärkeää, että jalostuksessa ei myöskään keskityttäisi vain yhteen ominaisuuteen, on se sitten ulkonäkö, luonne tai terveys. Kussakin osa-alueessa on tehtävä kompromisseja, jos monimuotoisuutta halutaan parantaa.

Tuontikoirilla on mahdollista saada uutta verta Suomen kantaan, mutta nämäkin yksilöt on syytä valita harkiten. Monet samat linjat ovat yleisiä niin Suomessa kuin ulkomailla, joten ulkomailla kasvatettu koira ei automaattisesti tuo lisäarvoa suomalaiseen jalostukseen. Haaste tuontikoirissa on myös terveystaustan tutkiminen ja monesti uusinta verta olisi saatavissa sieltä missä terveystutkimukset, tietoisuus ja avoimuus eivät ole vielä Suomen tasolla. Tuontikoirien aikuistumisen myötä tulee kuitenkin olla kriittinen niiden ominaisuuksista, eikä koira tule pelkän sukutaulun vuoksi käyttää jalostukseen.

Ulkomaisten urosten käyttö voi olla hyvä tie monimuotoisuuden lisäämiseen sillä aikuisen uroksen ominaisuudet ovat jo tiedossa, kun pentuna Suomeen tuodun koiran kehityskaarta ei taas etukäteen voi tietää. Tällöin ei myöskään muodostu kiusausta käyttäjä menestyksekkääksi osoittautunutta tuontiuropaan liikaa Suomessa. Ulkomaisten urosten käyttö on vähentynyt lähes olemattomaksi, mihin saattaa osaltaan olla syynä esim. koronapandemian aiheuttamat matkustusrajoitukset ja niiden aiheuttama kulttuurimuutos.

Kun tehollista kokoa arvioidaan jalostuskoirien lukumääristä tai rekisteriaineistojen sukutauluista, laskelmat tehdään aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla kolmesta neljään ja käyttökoirilla viisi vuotta. Nyökkisääntönä on, että tehollinen koko on enintään neljä kertaa tänä aikana jalostukseen käytettyjen, eri sukuisten urosten lukumäärä.

Jalostuskoirien lukumäärän perusteella laskettu tehollinen koko on aina yliarvio, koska kaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät. Parempi tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen, mutta tämä kaava toimii vain suljetulle populaatiolle ja aineistolle, jossa sukupuut ovat hyvin pitkiä. Tehollista kokoa voidaan arvioida myös rodun koirista otettujen dna-näytteiden avulla. (Lähde: www.kennelliitto.fi MMT Katariina Mäki, 2016).

Taulukko 2. Jalostustilasto 2014–2023

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Per sukupolvi (4 vuotta)										
Pentueet	55	58	63	65	66	69	65	58	55	56
Jalostukseen käytetyt eri urokset	37	42	47	46	50	52	45	37	36	40
Jalostukseen käytetyt eri nartut	39	42	50	54	51	53	48	42	36	42
Isät/emät	0,95	1,00	0,94	0,85	0,98	0,98	0,94	0,88	1,00	0,95
Tehollinen populaatio	51 (46 %)	56 (48 %)	65 (52 %)	68 (52 %)	68 (52 %)	70 (51 %)	63 (48 %)	54 (47 %)	48 (44 %)	55 (49 %)
Uroksista käytetty	1 %	3 %	10 %	14 %	16 %	16 %	14 %	14 %	14 %	16 %
Nartuista käytetty	1 %	4 %	10 %	13 %	16 %	17 %	20 %	22 %	23 %	24 %

Taulukko 3. 15 käytetyintä urosta 2014–2023

#	Nimi (synt. vuosi)	Vanhemmat	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pentueet	Pentuja	%-osuus	Kumulat. %-osuus	Pentueet	Pentuja	Pentueet	Pentuja
1	La Familia's Dorian Chiwas Chiwas (2010)	Libertin's Dorian Nouvelle / Camagis Kornelia	5	25	2,91 %	3 %	6	37	6	32
2	Nalle-Haukun Erasmus (2018)	Nalle-Haukun Turkka / Nalle- Haukun Brenda	4	25	2,91 %	6 %	0	0	4	25
3	Elopellon Aikamatkaaja (2014)	Himling's Diamonds Are Forever / Karvarallin Pumpernikkeli	3	24	2,80 %	9 %	6	39	3	24
4	Yllytyshullu Aikamiespoika (2015)	Tiny Scoundrel Al Pacino / Olivia Infinity von Happy Shaggy Family	3	22	2,56 %	11 %	3	8	4	29
5	Nalle-Haukun Änkyrä (2010)	Beau Meike v.h. Molengat / Nalle-Haukun Umora	3	21	2,45 %	14 %	0	0	3	21
6	Trasseli Hui Hai (2007)	Buffing Grand Slam / Trasseli Mielitietty	4	20	2,33 %	16 %	10	50	4	20
7	Himling's Diamonds Are Forever (2009)	Drechtkanter's Karl-Elvis / Boisterous Cyra Cayenne	3	20	2,33 %	18 %	5	34	3	20
8	Nalle-Haukun Örkki (2011)	Beau Meike v.h. Molengat / Lumikuono Viva Balumba	3	19	2,21 %	21 %	5	35	3	19
9	Nalle- Hakun Turkka (2006)	Boisterous Neron Nepales / Estelle Ionne v.d. Korte Toren	3	19	2,21 %	23 %	8	48	3	19
10	Fanica Ikos Ajjac Ikaros (2018)	Baagegaard's Jumping Jackjon / Fanica Aja Willetop Akeleje	4	19	2,21 %	25 %	0	0	4	19
11	Solankers Uffe (2011)	Camagis Santana / Solankers Putzi Celina	4	18	2,10 %	27 %	4	16	4	18
12	Aslan (2014)	Camagis Thor / Karpalo	3	17	1,98 %	29 %	1	8	3	17
13	Riehakan Elrond (2015)	La Familia's Dorian Chiwas Chiwas / Glissdoes Barolo Le Vigne	2	16	1,86 %	31 %	6	43	2	16
14	Trasseli Vitsit Vähissä (2013)	Purzel Maxima von Happy Shaggy Family / Trasseli Ranttali	3	16	1,86 %	33 %	0	0	3	16
15	Lumikuono Ernesto (2017)	Riehakan Elrond / Lumikuono Jipijapa Jarra	3	16	1,86 %	35 %	0	0	3	16

Taulukko 4. 15 käytetyintä narttua 2014–2023

#	Nimi (synt.vuosi)	Vanhemmat	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pentueet	Pentuja	%-osuus	Pentueet	Pentuja	Pentueet	Pentuja
1	Lumikuono Erlinda (2017)	Riehakan Elrond / Lumikuono Jipijapa Jarra	3	27	3,15 %	0	0	3	27
2	Rockriver's Bianca (2016)	Buffing Pelleas / Lumikuono Jipijapa Jarra	3	27	3,15 %	3	18	3	27
3	Lumikuono Yerda Pelaya (2015)	Puuparran Mauritz / Lumikuono Äiteen Pliikka	4	26	3,03 %	1	7	4	26
4	Trasseli Huiskin Haiskin (2014)	Trasseli Hui Hai / Trasseli Kipakka	4	23	2,68 %	4	23	4	23
5	Lumikuono Jipijapa Jarra (2011)	Lumikuono Hipo Habano / Lumikuono Yaya Papagaya	3	23	2,68 %	12	94	3	23
6	Hästängens Aldrig Ger Jag Upp (2012)	High Volt's I Am A Hooligan / Lumikuono Conamore Ikwil	3	21	2,45 %	8	46	3	21
7	Nalle-Haukun Öötär (2011)	Beau Meike v.h. Molengat / Lumikuono Viva Balumba	3	21	2,45 %	3	13	3	21
8	Karvarallin Pumpernikkeli (2012)	Nalle-Haukun Zenith / Swifty's Bofoori	3	19	2,21 %	8	44	3	19
9	Viliperin Hupsis Muksis (2016)	Elopellon Aikamatkaaja / Viliperin Olympiamaskotti	2	19	2,21 %	1	10	2	19
10	Viliperin Olympiamaskotti (2014)	Nalle-Haukun Ponsse / Buffing Quinevere	2	19	2,21 %	3	22	2	19
11	Black Quebec's The Blue Café (2018)	Papu of The Gentle Bears / Vahtivaaran Amanda	2	18	2,10 %	0	0	2	18
12	Lumikuono Hasta La Vista (2010)	Beau Meike v.h. Molengat / Lumikuono Querida Mia	4	17	1,98 %	2	14	4	17
13	Excerno Kirima Does (2010)	Ubbe Silhouette v.h. Molengat / Excerno Chitsa Does	3	14	1,63 %	8	39	4	18
14	Trasseli Lykkyä Tykö (2019)	Trasseli Keskipako / Trasseli Huiskin Haiskin	2	14	1,63 %	0	0	2	14
15	Lumikuono Gabriela (2018)	Lumikuono Yucundo Jacinto / Lumikuono Hasta La Vista	2	14	1,63 %	0	0	2	14

Samalla taustavärillä merkittyjen koirien sukutaulusta löytyy yhteisiä sukulaisia 3 polven sisällä. Yhteyksiä eri yksilöiden välillä on useita ja eri vanhempien puolilta, joten taulukko ei ole yksiselitteinen, vaan sukulaisuuksia on esitetty mahdollisimman monipuolisesti.

Jalostusyksilöiden sukulaisuussuhteet ovat haaste. Kasvattajat haluavat vaalia omia sukulinjojaan, minkä vuoksi käytetyimpien listalla on runsaasti sukulaisia, mutta tällöin pentuemäärien olisi syytä pysyä maltillisina. Käytetyimpien urosten osalta lähisukulaisuuksilta välttyivät kaksi urosta, jotka ovat molemmat tuontikoiria. Nartuista kaikki ovat lähisukua vähintään yhdelle muulle nartulle.

Urosten jälkeläismäärät

Viimeisen 10 vuoden aikana on käytetty 92 urosta jalostukseen. 26 urosta on tuottanut 51 % ajanjakson koirista. Monimuotoisuuden turvaamiseksi yksilöllä saisi olla vain 16 jälkeläistä ensimmäisessä polvessa (ks. kohta 4.1), 12 urosta jalostukseen käytetyistä 92:sta ylittävät tämän rajan (13 %). Toisen polven jälkeläisten suurin suositus on 31, tämän ylittää 15 koiraa 92:sta (16 %).

Edellisen sukupolven (2020–2023) aikana eniten jälkeläisiä ovat tuottaneet urokset Nalle-Haukun Erasmus 8 %, Fanica Ikos Ajjac Ikaros 6 %, Yllytyshullu Aikamiespoika 6 % ja Trasseli Vitsit Vähissä 5 %. Kaikkien mainittujen jälkeläismäärä on 16 tai enemmän jälkeläistä ensimmäisessä polvessa. Mainituista uroksista Fanica Ikos Ajjac Ikarosta lukuun ottamatta urokset ovat jollain tavalla sukua keskenään 2–4 polvessa.

Narttujen jälkeläismäärät

Viimeisen 10 vuoden aikana on käytetty 99 narttua jalostukseen. Monimuotoisuuden turvaamiseksi yksilöllä saisi olla vain 16 jälkeläistä ensimmäisessä polvessa, 16 narttua jalostukseen käytetyistä 99:stä ylittävät tämän rajan (16 %). Toisen polven jälkeläisten suurin suositus on 31, tämän ylittää 12 koiraa 99:stä (12 %). Vaikka narttuja on yleisesti käytetty monipuolisemmin jalostukseen kuin uroksia, suositellut jälkeläismäärät ylittyvät molemmissa sukupuolissa merkittäväällä osalla.

Edellisen sukupolven (2020–2023) aikana eniten jälkeläisiä ovat tuottaneet nartut Lumikuono Erlinda 7 %, Lumikuono Yerda Pelaya 6 %, Black Quebec's The Blue Cafe 6 % ja Rockriver's Bianca 5 %. Kaikkien mainittujen jälkeläismäärä on 16 tai enemmän ensimmäisessä polvessa. Lumikuono Erlinda ja Rockriver's Bianca ovat puolisisaruksia samasta emästä Lumikuono Jipijapa Jarran, jonka toisen polven jälkeläismäärä ylittää kolminkertaisesti laskennallisesti suositellun määrän. Sillä on toisen polven jälkeläisiä 94, kun suositeltu enimmäismäärä on 31.

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Rodun kotimaassa Alankomaissa on edelleen selvästi eniten rekisteröintejä. Ruotsi ja Saksa seuraavat perässä, joskin molemmissa rekisteröintimäärät ovat hiipuneet ja Suomi alkaa yltää samalle tasolle. Tällä hetkellä rotua löytyy tietyvästi Saksasta, Ranskasta, Suomesta, Ruotsista, Tanskasta, Norjasta, Belgiasta, Luxemburgista, Sveitsistä, Italiasta, Itävallasta, Unkarista, Iso-Britanniasta, Kanadasta, Yhdysvalloista, Puolasta, Slovakiasta, Sloveniasta ja Venäjältä. Rodun kansainvälinenkin populaatio on pieni, mutta ulkomailta on vielä mahdollista löytää uutta verta rodun monimuotoisuuden parantamiseksi Suomessa.

Taulukko 5. Rekisteröinnit maailmalla

	Alankomaat	Ruotsi	Saksa	Ranska	Tanska	Norja
2023	142	96	72	73	40	40
2022	242	136	71	30	60	61
2021	311	181	84	48	41	34
2020	201	173	88	39	44	12
2019	257	159	81	48	53	49
2018	186	145	89	39	55	31
2017	296	176	93	63	56	49
2016	342	197	111	53	57	25
2015	428	159	99	78	53	27
2014	276	152	141	48	51	40

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Rodulla on tällä hetkellä 15 aktiivista kasvattajaa, joilla on ollut pentue viimeisen kahden vuoden (2022–2023) aikana. Vuosittaisen rekisteröintimäärät hieman heittelevät mutta näyttävät vakiintuneen suunnilleen 70–80 pentuun. Tuontiyksilöitä on muutamia vuodessa, toisaalta ulkomaisten urosten käyttö on selvässä laskussa. Jalostusikä on nartuilla keskimäärin noin neljä vuotta, uroksilla noin viisi vuotta.

Sukusiitosprosentti viimeisen 10 vuoden (2014–2023) aikana on vaihdellut välillä 1,26–3,24 % suurimman arvon ollessa myös tuorein. Sukusiitoksen keskiarvo on viime vuonna noussut selvästi kahden merkittävän sukusiitosprosentin omaavan pentueen vuoksi, eivätkä nämä edusta rodun keskiarvoa. Kehityssuunta on siis hieman harhaanjohtava mutta sitä on pidettävä silmällä. Arvo on kuitenkin vielä alle suositusten.

Rotumme tehollisen populaation koko alkaa pienentyä hälyttävästi huippuvuosista. Tätä tulisi pyrkiä parantamaan käyttämällä eri yksilöitä jalostukseen mahdollisimman monipuolisesti. Vaikka rodun populaatio kansainvälisestikin on melko pieni, on vielä mahdollisuuksia löytää ulkomailta uutta verta Suomen kantaan. Isien ja emien suhde on ollut keskimäärin 0,95 eli melko hyvä.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Schapendoes on normaalisti ja tasapainoisesti rakentunut paimenkoira, jolla on valpas ja rohkea luonne. Se on älykäs, tarkkaavainen, iloinen, eloisa, ystävällinen ja temperamentikas. Se on erittäin kiintynyt ja uskollinen tutuille ihmisille. Se on paimenkoirarotu, jota on käytetty lammasmaumojen paimennukseen. Älykkyys, kyky työskennellä itsenäisesti ja hypätä ketterästi ovat rodun olennaisia piirteitä. Schapendoesin tulee olla todellinen paimenkoira luonteeltaan, ruumiiltaan ja sielultaan.

Hylkäävät virheet: Hermostuneesti tai aggressiivisesti esiintyvää schapendoesia ei tule palkita.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Schapendoes ei ole jakautunut erilaisiin linjoihin. Rodun populaatio on niin pieni, että kaikki mahdollinen jalostusmateriaali on pidettävä käytössä.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Rotu ei kuulu PEVISA-ohjelmaan.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Schapendoes luokitellaan seurakoiraksi, eikä siltä vaadita käyttökoetulosta muotovalioarvon saavuttamiseksi. Alkuaikojen jälkeen sitä ei ole juurikaan käytetty työkoirana ja sen pääasiallinen tehtävä onkin toimia koko perheen seurakoirana sekä nykyään myös aktiivisena harrastuskoirana monissa eri lajeissa. Rodulla oli oikeudet palveluskoirakokeisiin vuosina 2004–2011, jonka jälkeen oikeudet menetettiin. Uudelleen oikeuksia anottiin 2023 ja ne ovat voimassa vuoden 2024 alusta alkaen. Paras tapa arvioida schapendoesin luonnetta on luonnetestin, MH-luonnekuvauksen tai käyttäytymisen jalostustarkastuksen perusteella. Vuonna 2023 suoritettiin myös luonnekysely, johon saatiin vastaukset 131 koiran luonteesta.

Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmään on merkitty kuusi koiraa lopetetuksi käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi. Lopetettujen koirien keski-ikä on ollut 6 vuotta ja 11 kuukautta.

Luonnetesti

Suomessa ensimmäinen schapendoes luonnetestattiin vuonna 1995. Vuosien 2000–2023 aikana koiria on testattu yhteensä 155 eli 8 % kaikista rekisteröidyistä koirista (2000–2023).

Toistaiseksi schapendoesin toimintakyky painottuu plussan puolelle ja miinusmerkkiset tulokset ovat vähentyneet. Itsenäisesti toimivalla paimenkoiralla tulisi olla riittävästi toiminta- ja ratkaisukykyä selvittääkseen alkuperäisestä tehtävästään. Nämä ominaisuudet helpottavat koiran selviytymistä myös normaalielämässä.

Saadut tulokset vahvistavat kuvaa rodun ihmisystävällisestä ja sosiaalisesta luonteesta. Rodun ystävälliseen ja avoimeen luonteeseen ei kuulu suuri puolustushalu, eikä se kuulu sen alkuperäiseen työhönsänsä koossa pitävänä lammaspaimenena. Koiralla tulisi olla kuitenkin terve itseluottamus, jonka turvin se pystyisi edes ilmoittamaan mahdollisesta uhkasta.

Schapendoes on luonnetestitulosten valossa hieman rauhaton rotu. Ihanne olisi tasapainoinen (+2) tai tasapainoinen ja varma (+3). Suomessa tehdyistä schapendoesien luonnetesteistä vuosien 2000–2023 aikana kuusi on keskeytetty omistajan tai tuomarin toiveesta. Keskeytysten määrä on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Rodun stressinsietokyky joutuu selvästi koetukselle testin edetessä, mutta hieman rauhaton koira vielä selviää siitä. Hieman rauhaton on myös muilla roduilla ylivoimaisesti yleisin hermorakenteen arvosana.

Hieman pehmeänä koirana schapendoes pärjää nyky-yhteiskunnassa hyvin, sillä se on omistajansa helposti koulutettavissa ja muistaa riittävästi ikäviä asioita selvittääkseen hengissä myös nykyajan vaaroista niin kaupungissa kuin maalla. Liian pehmeä luonne saattaa kuitenkin johtaa ongelmiin, kun

koira muistaa kaikki mahdolliset ikävät tapaukset elämänsä aikana. Tällainen yksilö saattaa tuottaa omistajalleen paljon työtä ja murhetta, ja myös koiran oma elämänlaatu kärsii liiasta pehmeystä.

Schapendoeseista 58 % on suhtautunut laukauksiin varmasti, mutta laukauskokemattomien määrä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ääniherkkyyttä rodussa on havaittu, erityisesti vanhemmiten lisääntyvänä ominaisuutena. Jalostuksessa ääniherkkyyteen tulee kiinnittää huomiota, sillä se saattaa vaikuttaa merkittävästi koiran elämänlaatuun.

Taulukko 6. Luonnetestitulokset 2000–2023

Luonnetestin ihanneprofiili LIITE 3.

	Toimintakyky	Terävyys	Puolustushalu	Taisteluhalu	Hermorakenne	Temperamentti	Kovuus	Luoksepäästävyys
+3	-	45 (29 %)	58 (37 %)	2 (1 %)	-	30 (19 %)	7 (5 %)	124 (80 %)
+2b				36 (23 %)				22 (14 %)
+2a				15 (10 %)				8 (5 %)
+2	5 (3 %)	2 (1 %)	4 (3 %)		6 (4 %)	65 (41 %)	-	
+1a	61 (39 %)	79 (51 %)			115 (74 %)			
+1b	28 (18 %)	29 (19 %)			27 (17 %)			
+1			75 (48 %)	-		55 (36 %)	120 (77 %)	-
-1	55 (36 %)	-	18 (12 %)	75 (48 %)	7 (5 %)		-	
-1a						1 (1 %)		1 (1 %)
-1b						1 (1 %)		-
-1c						3 (2 %)		
-2	6 (4 %)	-	-	26 (17 %)	-	-	28 (18 %)	-
-3	-	-	-	1 (1 %)	-	-	-	-

	Arka	Altis	Ärtynä	Kokematon	Varma
Laukauspelottomuus	1 (1 %)	5 (3 %)	-	59 (38 %)	90 (58 %)

MH-luonnekuvaus

Vähäisen osallistujamäärän vuoksi MH-luonnekuvaus ei anna vielä kovin luotettavaa kuvaa rotumme tämänhetkisestä luonteesta. Vuosina 2014–2023 kuvatuista 39 schapendoesista viiden kuvaus on keskeytetty ohjaajan pyynnöstä, joista yksi koira on suorittanut uusintatestauksen hyväksytysti. Luonnekuvaaja on keskeyttänyt kahden koiran kuvauksen. Kuvatuista koirista 32 on suorittanut kuvauksen loppuun. Alla olevassa taulukossa mukana kaikki hyväksytysti loppuun asti suoritettut kuvaukset. Kuvattujen koirien määrä on 4 % vuosien 2014–2023 rekisteröinneistä.

Taulukko 7. MH-luonnekuvaustulokset 2014–2023

MH-luonnekuvauksen ihanneprofiili LIITE 4.

Osa-alue	1	2	3	4	5
1a) Kontakti, tervehtiminen	-	1 (3,1 %)	1 (3,1 %)	29 (90,6 %)	1 (3,1 %)
1b) Kontakti, yhteistyö	-	2 (6,3 %)	2 (65,6 %)	8 (25,0 %)	1 (3,1 %)
1c) Kontakti, käsittely	1 (3,1 %)	3 (9,4 %)	2 (65,6 %)	7 (21,9 %)	-
2a) Leikki 1, leikkihalu	6 (18,8 %)	7 (21,9 %)	13 (40,6 %)	6 (18,8 %)	-
2b) Leikki 1, tarttuminen	5 (15,6 %)	20 (62,5 %)	4 (12,5 %)	3 (9,4 %)	-
2c) Leikki 1, puruote ja taisteluhalu	25 (78,1 %)	3 (9,4 %)	4 (12,5 %)	-	-
3a1) Takaa-ajo 1	20 (62,5 %)	8 (25,0 %)	1 (3,1 %)	3 (9,4 %)	-
3a2) Takaa-ajo 2	24 (75,0 %)	3 (9,4 %)	3 (9,4 %)	2 (6,3 %)	-
3b1) Tarttuminen 1	28 (87,5 %)	2 (6,3 %)	1 (3,1 %)	1 (3,1 %)	-
3b2) Tarttuminen 2	28 (87,5 %)	2 (6,3 %)	1 (3,1 %)	-	1 (3,1 %)
4) Aktiviteettitaso	-	12 (37,5 %)	15 (46,9 %)	5 (15,6 %)	-
5a) Etäleikki, kiinnostus	6 (18,8 %)	14 (43,8 %)	12 (37,5 %)	-	-
5b) Etäleikki, uhka/aggressio	32 (100 %)	-	-	-	-
5c) Etäleikki, uteliaisuus	28 (87,5 %)	3 (9,4 %)	-	-	1 (3,1 %)
5d) Etäleikki, leikkihalu	30 (93,8 %)	1 (3,1 %)	1 (3,1 %)	-	-
5e) Etäleikki, yhteistyö	30 (93,8 %)	1 (3,1 %)	1 (3,1 %)	-	-
6a) Yllätys, pelko	-	-	13 (40,6 %)	10 (31,3 %)	9 (28,1 %)
6b) Yllätys, puolustus/aggressio	29 (90,6 %)	3 (9,4 %)	-	-	-
6c) Yllätys, uteliaisuus	12 (37,5 %)	15 (46,9 %)	2 (6,3 %)	2 (6,3 %)	1 (3,1 %)

6d) Yllätys, jäljellejäävä pelko	15 (46,9 %)	6 (18,8 %)	4 (12,5 %)	7 (21,9 %)	-
6e) Yllätys, jäljellejäävä kiinnostus	26 (81,3 %)	6 (18,8 %)	-	-	-
7a) Ääniherkkyys, pelko	-	-	13 (40,6 %)	4 (12,5 %)	15 (46,9 %)
7b) Ääniherkkyys, uteliaisuus	7 (21,9 %)	11 (34,4 %)	5 (15,6 %)	5 (15,6 %)	4 (12,5 %)
7c) Ääniherkkyys, jäljellejäävä pelko	16 (50,0 %)	5 (15,6 %)	5 (15,6 %)	6 (18,8 %)	-
7d) Ääniherkkyys, jäljellejäävä kiinnostus	30 (93,8 %)	2 (6,3 %)	-	-	-
8a) Aaveet, puolustus/aggressio	19 (59,4 %)	9 (28,1 %)	4 (12,5 %)	-	-
8b) Aaveet, tarkkaavaisuus	2 (6,3 %)	3 (9,4 %)	13 (40,6 %)	13 (40,6 %)	1 (3,1 %)
8c) Aaveet, pelko	4 (12,5 %)	6 (18,8 %)	5 (15,6 %)	8 (25,0 %)	9 (28,1 %)
8d) Aaveet, uteliaisuus	14 (43,8 %)	5 (15,6 %)	7 (21,9 %)	5 (15,6 %)	1 (3,1 %)
8e) Aaveet, kontaktinotto aaveeseen	5 (15,6 %)	-	5 (15,6 %)	22 (68,8 %)	-
9a) Leikki 2, leikkihalu	14 (43,8 %)	8 (25,0 %)	9 (28,1 %)	1 (3,1 %)	-
9b) Leikki 2, tarttuminen	18 (56,3 %)	9 (28,1 %)	3 (9,4 %)	2 (6,3 %)	-
10) Ampuminen	4 (12,5 %)	2 (6,3 %)	5 (15,6 %)	8 (25,0 %)	13 (40,6 %)

Ruotsissa MH-luonnekuvauksen on vuosina 2014–2023 läpäissyt 11 schapendoesia, joista 10 urosta ja 1 narttu. Yhdenkään testatun koiran tulosta ei ole 2014–2023 keskeytetty.

Myös Tanskassa käytetään MH-luonnekuvauksen kaltaista testiä mittaamaan nuorten koirien luonneominaisuuksia. Valitettavasti näistä ei ole saatavilla tietoa. Myös muista maista on heikosti saatavilla luonnetta mittaavia tuloksia.

Käyttäytymisen jalostustarkastus

Schapendoesyhdistys on järjestänyt käyttäytymisen jalostustarkastuksen vuosina 2019, 2020 sekä 2023. Yhdistyksen jalostustarkastuksiin on osallistunut 31 schapendoesia, joista 16 on ollut uroksia ja 15 narttua. Yhden koiran tulos on ollut hylätty ja yhden koiran tuloksista on sivu hävinnyt, eikä sen vuoksi tämän koiran tuloksia huomioitu rodun kokonaistulosten koossa. Lisäksi muutamia schapendoeseja on osallistunut muihin kuin rotuyhdistyksen järjestämiin käyttäytymisen jalostustarkastuksiin.

Rodun ihanneprofiili ja tulostaulukko liitteenä (LIITE 2).

Käyttäytymisen jalostustarkastuksen osiot

1. Ihmisen kohtaaminen

Puolet (50 %) testatuista on toiminut ihannetuloksen mukaisesti menemällä suoraan tervehtimään avustajaa. Välinpitämättömästi ja rennosti on käyttäytynyt 23 %. Loput testatuista ovat saaneet myös hyväksyttävän tuloksen. Koirat ovat tutkineet ympäristöä tai osoittaneet lieviä rauhottomuuden merkkejä. Koirista yli puolet (57 %) on mennyt tervehtimään oma-aloitteisesti avustajaa alle 30 sekunnin kuluessa. Reilu 7 % on mennyt 31–59 sekunnin kuluessa ja loput 30 % eivät ole oma-aloitteisesti ottaneet kontaktia. Kontaktitilanteen aikana 37 % testatuista nuuhkaisi avustajaa ollen sen jälkeen välinpitämätön. Toivotunlaisia rennon ystävällisiä oli 30 % testatuista. Lievän hermostuneesti käyttäytyi 20 % ja 13 % ei lähestynyt eikä väistänyt avustajaa. Yksi koira säikähti/vältteli kontaktia. Uudelleen kohdatessa 43 % käyttäytyi toivotunlaisesti lähestyen avustajaa ja toiset saman verran olivat välinpitämättömiä. 10 % testatuista väistivät avustajaa. Avustajan koskettaessa koira 27 % on toivotunlaisesti olleet rennon ystävällisiä, 23 % on sietänyt kosketusta hakeutumatta luokse, 20 % on väistänyt hieman antaen kuitenkin koskea, 17 % nuuhkaissut ja ollut sen jälkeen välinpitämätön. Kaksi koira on vältellyt/säikähtänyt kosketusta ei toivotunlaisesti. Ihannetuloksen mukaisesti 13 % koirista on lähtenyt avustajan mukaan heti tai vähällä houkuttelulla (63 %). Muutama koira on lähtenyt mukaan, mutta kieltäytynyt myöhemmin etenemästä tai ollut lähtemättä lainkaan.

2. Käsiteltävyys

Ihanteellisesti 33 % testatuista on ollut käsittelytilanteessa rennon ystävällisiä tai välinpitämättömiä (13 %). Lieviä merkkejä huolestumisesta on antanut 33 % tai kiemurrellut innokkaasti (20 %). Valtaosa koirista käyttäytyi käsittelytilanteessa hyväksyttävästi, kaksi sai ihannetuloksen ja kaksi vältteli avustajan kosketusta. Yksi koirista on säikähtänyt/vältellyt käsittelyä. Testatuista yhtä koira lukuun ottamatta kaikki ovat antaneet koskea kaikkiin testissä testattuihin paikkoihin (huuliin, korviin, lapaan, etu- ja takajalkoihin, rintaan, selkään sekä häntään).

3. Jahtaaminen

Koiran intoa jahtaamiseen testataan koiralle heitettävällä pallolla ja ohjaajan leikkiessä pallolla koiran kanssa. Kolmasosa (33 %) ei kiinnostunut pallosta ja 27 % lähti pallon perään jäaden nuuhkimaan pysähtynyttä palloa. Muutama koira selviytyi osiosta ihannetuloksella tarttuen palloon (13 %), loput hyväksytyllä tuloksella. Ohjaajan leikittäessä koira pallolla, 37 % koirista innostui leikkimään ihanneprofiiliin mukaisesti. Loput olivat passiivisempia.

4. Aktiivisuus/Passiivisuus

Testissä ihanteellinen schapendoes on rauhallinen; se voi istua, seistä tai maata, voi tutkia ympäristön kertaalleen. Ihannetuloksen saavutti 17 %, muut hyväksytyt tulokset jossain määrin rauhottomalla tai aktiivisella käytöksellä. Yhtään passiivista schapendoesia ei testissä ole löytynyt.

5. Vieras koira

Kaikki koirista suhtautuivat vieraaseen koiraan ihannetuloksen (50 %) tai hyväksytyt tulokset verran.

6. Epätavalliset alustat

Epätavallisina alustoina testissä toimivat rutilä ja pleksi, joiden päälle koira saa houkutella sanallisesti ja/tai makupalan avulla. Rutilälle meno oli testatuilla helpompaa kuin pleksille, mutta käyttäytyminen alustalla ollessa oli pleksillä rauhallisempaa. Koirat olivat myös pääasiassa rentoja ollessaan alustoilla.

7. Ihmisjoukko

Ihmisyökon koirat kohtaavat testissä kaksi eri kertaa. Ensimmäisessä kohdassa testataan koiran reaktioita kohtaustilanteissa, joita ovat kävelevät ihmiset rivissä, juoksevat ihmiset rivissä ja oudot ihmiset rivissä. Oudoksi käyttäytymiseksi tässä testissä luetaan sadetakissa ja -hatussa kuljeskelu ja sateenvarjon käyttö. Testin ensimmäisessä kävelyosiossa neljä koirista sai ei-toivotun tuloksen. Noin puolet koirista sai merkinnäkseen ihannetuloksen.

Seuraava ihmisjoukko on testissä siten, että koirakon seistessä merkityllä paikalla avustajat saapuvat tasaisesti koiran ympärille 6 metrin välimatkan päähän ilman katsekontaktia koiraan. Seisottuaan 15 sekunnin ajan katsomatta koiraa, avustajat nostavat katseensa. Seuraavaksi avustajat astuvat kaksi askelta eteenpäin, jonka jälkeen he lähtevät kiertämään koiran ympäri myötäpäivään. Kuljettuaan koko ympyrän avustajat pysähtyvät aloituspaikoilleen ja poistuvat rauhallisesti ottamatta kontaktia koiraan.

Suurin osa testatuista koirista suoritti tämän osion hyväksytysti, noin puolet ihannetuloksen mukaisesti. Yksi testatuista koirista hyökkäsi voimakkaasti avustajia kohtaan eikä palautunut, joten sen osalta testin ohjaajan päätöksellä tämä osio jätettiin väliin aggressiivisuuden vuoksi.

8. Äänet

Ääniherkkyyttä testataan pillillä, koputtamalla kattilankantta vasaran varrella sekä vasaralla itsellään ja käyttämällä poraa. Vaikka schapendoeseja helposti pidetään ääniherkinä, suurin osa koirista kuitenkin suoriutui näistä äänistä ihannetuloksilla. Kahdesta ensimmäisestä äänestä kolmea lukuun ottamatta koirat saivat ihannetuloksen/hyväksytyin tuloksen, muutama reagoi säikähtämisen tai välttelyn merkkejä osoittaen tai muristen ja haukkuen kahteen viimeiseen.

9. Muut huomiot

Koirien rohkeus oli kaikilla hyväksyttävä, ja rohkeuden yleiskuvassa suurimmalla osalla koirista ei tapahtunut testin aikaisia muutoksia. Kahden epävarmuus lisääntyi testin edetessä, yksi testattu roikkui hihnassa tai ohjaajan vaatteissa ja neljä testattavista rentoutui testin edetessä.

Näyttelyt

Näyttelyissä schapendoes on pääasiassa käsiteltävissä, eikä rodusta ole tehty yhtään ilmoitusta vihaisuudesta. Rodun kuuluu olla rohkea ja eloisa, jota kuvastaa hyvin hännän asento, joka on rodun erityispiirre. Rotumääritelmän mukainen schapendoes esiintyy häntä ylhäällä puolelta toiselle heilahdellen.

Erot eri maiden populaatioiden välillä

Maailmalla luonteiden testaaminen on Suomeen verrattuna hyvin marginaalista, joten luotettavaa tilastotietoa ei ole. Kuitenkin tuntuu, että samoja luonteiden variaatioita löytyy niin meiltä kuin maailmalta, eikä mikään maa eroa suuresti toisistaan.

Sukupuolten väliset erot

Suuria sukupuolten välisiä eroavaisuuksia ei ole. Nuoret urokset saattavat "haastaa" toisia uroksia pullistelemalla ja hieman murisemalla, mutta aggressiivisuus ei kuulu rotuun.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Schapendoes on paimenkoirarotu, jota on käytetty lammaslaumojen paimennukseen. Paimenet arvostivat rodun väsymätöntä työskentelyhalua ja älykkyyttä, koska lampaat laidunsivat pääasiallisesti hiljaisilla ja syrjäisillä alueilla. Paimennuskäytössä tarvittavia ominaisuuksia testataan paimennuskokeissa, jotka jakautuvat kolmeen osaan: paimennustaipumustesti, paimennuksen esikoe ja paimennuskokeet (luokat 1–3).

Schapendoesia ei tiettävästi ole Suomessa tai muualla maailmalla käytetty työtarkoituksessa paimentamiseen. Kiinnostus paimennusominaisuuksien ylläpitämiseen ja paimennukseen harrastuslajina on kuitenkin vankistanut asemaansa. Yhdistys on järjestänyt paimennuspäiviä eri tasoille koirakoille vuodesta 2020 asti 1–3 vuodessa eri puolilla Suomea sijaitsevilla lammastiloilla. Kiinnostus rodun alkuperäistä työtä kohtaan on kiitettävää, ja rodussa on myös aktiivisesti harrastavia koirakoita.

Maailmalla paimennusta harrastetaan satunnaisesti. Suomen lisäksi tiettävästi vain Ruotsissa ja Ranskassa testataan koirien taipumusta paimennukseen. Euroopan lisäksi myös Kanadassa on järjestetty paimennustapahtumia ja -kokeita rodulle.

Paimennusominaisuudet ja käyttäytymistarpeet

Rodun alkuperäiset paimenkoiran ominaisuudet ovat säilyneet varsin hyvin siihen nähden, ettei näihin käyttöominaisuuksiin ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Paimennusta kouluttavat ja/tai harrastavat tuomarit sekä muut paimennusaktiivit pitävät schapendoesia edelleen kyvykkäänä paimenkoirana, joissa lampaiden kanssa työskennellessä näkyy usein hyväntahtoisuus ja nöyryys, mutta myös kouluttamattomuus. Schapendoes on työssään järkevä ja sopeutuvainen, niillä on usein luontainen kyky hakea tasapainoa lampaisiin ja se työskentelee enemmän liikkeen kuin silmien kautta lampaita ohjailakseen. Rotu on yhteistyöhaluinen ja riittävän hyvähermoinen paimenkoira, joka kykenee toimimaan oivallisena harrastuskoirana paimennuksessa ja jolla olisi edelleen myös edellytykset toimia alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan.

Paimennusta harrastusmuotona tarjoavien lammas- ja ankkatilojen määrä on lisääntynyt Suomessa viime vuosina ja tämä osaltaan lisää mahdollisuuksia päästä toteuttamaan schapendoesien alkuperäistä rodunomaista käyttöä. Paimenkoirana schapendoes on kuitenkin lähtökohtaisesti tyytyväinen päästessään työskentelemään ohjaajansa kanssa ja näin ollen sen rodunomaiset käyttäytymistarpeet on mahdollista tyydyttää myös ilman lampaita tai paimennusta.

Koetoiminta

Paimennus

Paimennuksessa kilpaillaan vielä vähänlaisesti. Suuriosa tuloksista tulee paimennustaipumustestistä ja vain kourallinen koiria on kilpaillut. Parantuneet harrastusmahdollisuudet voivat kuitenkin nostaa kilpailevien koirien määrää tulevaisuudessa.

Taulukko 8. Paimennustaipumustestitulokset 2014–2023

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
PAIM-T ERI	4	7	-	1	8	-	-	-	-	-
PAIM-T H	17	24	2	-	4	-	-	-	-	-
PAIM-T P	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-
PAIM-T 1	-	-	-	-	-	9	7	6	7	6
PAIM-T U	-	-	-	-	-	4	-	1	4	-
Yhteensä	25	32	2	2	12	13	7	7	11	6

Taulukko 9. Paimennuksen esikoetulokset 2014–2023

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
ERI	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
EH	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-
H	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
O	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Yhteensä	0	1	0	1	2	0	2	0	1	0

Taulukko 10. Paimennuskoetulokset 2014–2023

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
PAIM2-ERI	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
PAIM2-T	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
PAIM2-EP	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PAIM1-ERI	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-
PAIM1-EH	-	1	-	2	2	1	-	-	-	1
PAIM1-H	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
PAIM1-EP	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-
PAIM1-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Yhteensä	1	3	2	3	3	3	0	2	0	1

Agility

Energinen ja innokas schapendoes soveltuu agilityyn hyvin. Kevytrakenteisena koirana ne ovat yleensä hyviä hyppäämään ja ketteriä kääntymään. Agility on vakiinnuttanut paikkansa rodun harrastuslajina. Kilpailija- ja starttimäärät ovat pysyneet saman suuntaisina viime vuosina. Koronavuodet aiheuttivat pienen pudotuksen, mutta sen jälkeen lukemat ovat vakiintuneet takaisin koronaa edeltäneelle tasolle. Kaikki agilitya harrastavat eivät kuitenkaan ikinä kilpaile, joten harrastajia lienee jonkin verran enemmän.

Vuoden 2018 alusta agilityyn tuli uusi pikkumaksi-säkäluokka medien ja maksien väliin. Se oli useille schapendoeseille toivottu uudistus. Ennen vuotta 2018 suurin osa kisaavista schapendoeseista oli medi-luokassa, mutta nykyään medi- ja pikkumaksi-koiria alkaa olla lähes yhtä paljon. Aiemmin kaikki koirat, joiden säkäkorkeus oli yli 43 cm, kilpailivat makseissa, kun nykyään raja on 50 cm. Pikkumaksien säkä on siis 43–49,9 cm eli siihen väliin mahtuvat useimmat urokset, kun taas narttuja

on enemmän medi-luokassa (säkä alle 43 cm).

Ensimmäinen agilityvalio rotuun saatiin vuonna 2003 ja ensimmäiset hyppyvaliot vuonna 2013. Valioarvoja agilyssä on sen jälkeen saavuttanut jo useampi koira, viime vuosina keskimäärin 2–3 koiraa vuodessa. Rotuun on myös saatu muutama Ruotsin ja Norjan agility- ja hyppyvalio, pohjoismaiden agility- ja hyppyvalio sekä kansainvälinen agilityvalio. SM-kilpailuissa on myös nähty schapendoeseja joka vuosi yksilökilpailussa sekä joukkueissa.

Vuosittain järjestetään rotumestaruuskilpailut.

Taulukko 11. Agilityn starttimäärät säkä- ja tasoluokittain 2019–2023

Luokka	2023	2022	2021	2020	2019
medi1	83	101	185	86	110
medi2	129	95	18	64	123
medi3	286	229	373	416	527
pikumaxi1	68	35	73	75	58
pikkumaxi2	79	72	36	21	26
pikkumaxi3	287	307	142	229	334
maxi1	4	0	0	50	60
maxi2	0	0	20	13	5
maxi3	39	79	48	3	0
Startit yht.	975	918	895	957	1243

Koirakkomäärä	40	38	45	42	49
---------------	----	----	----	----	----

Tottelevaisuuskokeet

Tottelevaisuuskokeisiin osallistuvien schapendoesien määrä laski 5–7 vuotta sitten, samoihin aikoihin, kun rallytoko alkoi nostaa suosiotaan. Tokossa useimmat jättävät kisaamisen alempiin luokkiin ja vain yksittäisiä osallistujia jatkaa ylempiin luokkiin. Tottelevaisuuskilpailujen sääntöjen muutos ja mahdollisuus valioitua voittajaluokasta vaikuttaisivat hieman lisänneen kisaamisintoa.

Erikoisvoittajaluokasta tottelevaisuusvalioita on saatu 4; vuosina 2006, 2008, 2012 ja 2021. Uusilla säännöillä voittajaluokasta saatiin ensimmäinen valio vuonna 2023 ja samalla tuorein erikoisvoittajaluokasta valioitunut vahvistettiin Erikoistottelevaisuusvalioksi.

Vuosittain järjestetään rotumestaruuskilpailut.

Taulukko 12. Tottelevaisuuskokeiden vuosittaiset osallistumismäärät

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
ALO	10	8	9	3	16	6	8	8	9	15
AVO	10	5	6	18	11	10	7	9	10	18
VOI	7	7	1	-	9	10	17	14	12	16
EVL	7	14	17	7	19	6	5	5	14	2
Yhteensä	34	34	33	28	55	32	37	36	45	51

Rallytoko

Rallytoko on vakiinnuttanut suosionsa rodun harrastajien parissa. Kilpailuihin osallistumiskerrat jakautuvat eri luokkiin melko tasaisesti; hyvinkin moni koirakko etenee kisaurallaan ylempiin luokkiin, mutta vuosittain myös uusia kisaajia aloittaa ilahduttavan monia. Vuosittain noin 25 eri koiraa on osallistunut virallisiin kilpailuihin.

Ensimmäinen rallytokovalio rotuun saatiin 2016 ja nyt valioita on yhteensä 7. Vuonna 2022 suomalaiskoirille vahvistettiin myös kolme Ruotsin rallytokovaliota – ensimmäiset ulkomaiset valioarvot lajista.

Vuosittain järjestetään rotumestaruuskilpailut.

Taulukko 13. Rallytoko kokeiden vuosittaiset osallistumismäärät

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
ALO	31	15	29	23	20	26	41	19	21	9
AVO	28	17	25	16	17	8	6	4	8	3
VOI	8	30	18	5	19	33	16	20	3	5
MES	30	26	24	34	39	23	34	25	26	4
Yhteensä	97	88	96	78	95	90	97	68	58	21

Pelastuskoiratoiminta

Kolme schapendoesia on toiminut pelastuskoirana hälytysryhmässä ja osallistunut kadonneiden etsintään viranomaisten apuna. Ensimmäinen hälytysryhmään koulutettu schapendoes oli Tampereella Sari Kärnän ohjaama ja omistama uros Nalle-Haukun Abram, joka valmistui hälykoiraksi vuonna 1996. Seuraavia pelastuskoiria rodussa saatiin odottaa 2000-luvulle, kun lahtelaisen Kari Iivosen ohjaamat urokset, Lumikuono Califa Jarifo ja Lumikuono Hombre Habanero, valmistuivat hälykoiriksi. Myös narttu Nalle-Haukun Bim (ohj. Pirjo Äimälä) olisi ollut valmis hälykoira, mutta epäselvyydet kokeiden virallisuudesta veivät koiran mahdollisuuden osallistua tositoimiin. Tällä hetkellä tiettävästi yksikään schapendoes ei toimi hälytysryhmässä.

Palveluskoiralajit

Schapendoesit saivat palveluskoiraoikeudet takaisin loppuvuodesta 2023. Rotu menetti oikeudet aiemmin, koska yksikään rodun edustaja ei saanut kokeessa hyväksytyä tulosta edellisten viiden vuoden aikana. Vielä yksikään schapendoes ei ole oikeuksien takaisin saamisen jälkeen ehtinyt kilpailla palveluskoiralajeissa, mutta muutamia eri lajien (haku, jälki, viesti, etsintä) harrastajia on. Käyttäytymiskokeen viime vuosien aikana on suorittanut muutama schapendoes. Kaikkien osallistuneiden koesuoritus on ollut hyväksytty. Alla olevassa taulukossa on esitetty koekäynnit vuosittain.

Taulukko 14. BH-kokeiden vuosittaiset osallistumismäärät

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
BH	-	4	1	-	1	-	-	2	-	-

Koiratanssi

Koiratanssiharrastajia on rodun parissa muutamia. Määrä vaihtelee hieman vuosittain, mutta on pysynyt alle kymmenessä koekäynnissä. Koiratanssi on vähemmän suosittu laji kaikkienensa. Kisoja järjestetään huomattavasti vähemmän kuin muissa lajeissa. Lajin vaatima ohjaajan heittäytyminen rajoittanee osallistumisintoa niin schapendoesharrastajien kuin muidenkin rotujen keskuudessa. Rodulle koiratanssi sopii kuitenkin lajina hyvin. Alla olevassa taulukossa on esitetty kilpailuosallistumiset luokittain.

Taulukko 15. Koiratanssin vuosittaiset osallistumismäärät

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
FS-ALO	6	2	3	7	2	1	3	-	-	-
FS-AVO	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
FS-VOI	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
HTM-ALO	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-
HTM-AVO	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
HTM-VOI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	8	2	6	7	2	1	7	0	0	0

Nosework

Noseworkin tultua viralliseksi lajiksi on lajin suosio pikkuhiljaa lisääntynyt. Koekäyntejä rajoittaa kokeiden vähäinen määrä ja haaste saada koepaikka. Alla olevassa taulukossa on esitetty koekäynnit vuosittain. Jalostustietojärjestelmä ei erittele osallistumisia luokittain, joten niitä ei taulukossakaan ole eritelty.

Taulukko 16. Noseworkin vuosittaiset osallistumismäärät

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
NW	10	17	9	1	-	-	-	-	-	-

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Luonnekysely 2023

Luonnekyselyn vastaukset on listattu liitteessä (LIITE 2).

Luonnekyselyssä käytiin läpi erilaisia arkielämän tilanteita sekä koirien elinolosuhteita. Schapendoesien koettiin olevan helppoja tai melko helppoja (89 %). Haastavaksi schapendoesin koki 13 % ja vaativaksi 3 %.

Suuri osa (80 %) kyselyyn vastanneista koirista asui omakotitalossa tai rivi-/luhtitalossa. Koirista 46 % asui taajamassa, 31 % maalla ja 23 % kaupungissa. Vastanneista 35 % perheeseen kuului lapsia ja enemmistöllä (72 %) oli myös muita koiria. Kaikkien vastanneiden schapendoesit asuvat sisällä perheen kanssa eikä tarhassa eläviä koiria ollut vastausten perusteella.

Schapendoesit ovat aktiivisia ulkoilijoita ja vastanneista kaikki koirat pääsivät ulkoilemaan omistajansa kanssa 2–3 kertaa päivässä. Ulkoilu-aika vaihteli 30 minuutista yli kahteen tuntiin. Monet (74 %) koirat

pääsevät ulkoilemaan lähes päivittäin vapaana ja vain vähemmistö (26 %) pääasiassa hihnassa. Omistajilleen schapendoes on pääasiassa (99 %) kotikoira, joista 53 % oli otettu harrastuskoiraksi. Kasvattajille koirat ovat myös potentiaalisia jalostusyksilöitä.

Koirat ovat pääasiassa (89 %) tulleet uuteen kotiin heti luovutusikäisenä tai syntyneet omistajansa luona, muutama koira hieman sen jälkeen. Kodinvaihtajia oli 8 vastanneista, joista 2 oli vaihtanut kotia käytösongelmien vuoksi. Uudessa kodissa käytösongelmia ei enää koettu olevan.

Schapendoes kotona

Kotona schapendoes on kyselyvastausten perusteella pääasiassa helppo kaikkia kohtaan (89 %). Lapsilla on auktoriteettiongelmia kahden koiran (1,5 %) kanssa. Hoitotoimenpiteitä pidetään vaikeana 14 (11 %) koiran kanssa, kahta koira pidetään yleisesti vaikeana kotioiloissa. Ruokiaan tai lelujaan vahtii kaksi (1,5 %) koira. Kaksi (1,5 %) koira osoittavat kotioiloissa pelkoa jotakuta kohtaan ja kaksi (1,5 %) koira osoittavat aggressiivisuutta. Perheenjäsenistä kaksi (1,5 %) pelkäsi koira tai jotain tilannetta koiran kanssa. Pelottavana oli koettu koiran pikkulapsien näykkiminen ja raju leikki pienemmän koiran kanssa. Kaksi koira osoitti pelkoa tai aggressiivisuutta perheen muita koiria kohtaan.

Kotioiloissa schapendoes on pääasiassa rauhallinen ja hiljainen. Se saattaa aktivoitua liikkumaan omistajansa perässä huoneesta toiseen ollakseen lähellä. Koirista 22 % ovat kotioiloissa vilkkaita ja yksi tuhosi tavaroita/paikkoja perheen kotona ollessa.

Vastaukset koirien reaktioista kotiin tulevia vieraita kohtaan ovat jakaantuneet useammalle vaihtoehdolle, mutta pääasiassa koirat ottavat vieraat ystävällisesti vastaan. Innokkaita ja riehakkaita vieraita kohtaan oli 43 (32 %) koira, ystävällisiä ja avoimia 69 (53 %), ystävällisiä mutta hieman pidättyväisiä neljä (3,0 %), varautuneita kolme (2,0 %), epäluuloisia ja haukkuvia ilman yritystä purra 10 (8,4 %). Koirista suurin osa (58 %) rauhoittuu ja menee omiin oloihinsa (16 %) vieraan asetuttua aloilleen. Koirista 48 % meni kerjäämään huomiota vieraalta. Osan koettiin olevan turhankin tunkeilevia vieraita kohtaan.

Yksinoloon liittyvät ongelmat

Monet (83 %) koirat joutuvat olemaan päivittäin yksin työpäivän ajan, noin 3–6 tuntia. Vain 1 % koirista joutui olemaan yksin yli 9 tuntia päivässä ja 17 % ei juuri koskaan.

Pääasiassa (85 %) koirat jäävät levollisina yksin kotiin. Koirista 20 % haukkui yksin jäädessään ja 13 % oli levoton. Kaksi koirista tuhosi tavaroita tai paikkoja ja kaksi ulosti sisälle yksin jäädessään. Eroahdistuksesta on ilmoitettu kärsivän 22 (17 %) koiran. Yksinoloa oli opetettu suurimmalle osalle (90 %) koirista.

Lisääntymiskäyttäytyminen

Schapendoes on normaalisti erinomainen lisääntyjä, urokset astuvat ja nartut antavat astua luonnollisesti. Jonkun verran nuorilla uroksilla esiintyy yliseksuaalista käyttäytymistä.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Sosiaalistaminen on erittäin tärkeää: siitä on kiinni elämän helppous tai hankaluus tulevaisuudessa. Kyselyn perusteella yli puolet (62 %) schapendoesista on tutustunut vieraisiin aikuisiin usein tai erittäin usein. Vieraisiin lapsiin koirat olivat tutustuneet harvemmin, joskus tai harvoin 61 % vastanneista. Vieraisiin koiriin usein tai erittäin usein oli tutustunut 61 % schapendoesista. Henkilöautolla matkustaminen oli schapendoesille tuttua. Usein tai erittäin usein matkustaneita oli 80 %. Julkisella

liikuttiiin harvemmin. Yli puolet (64 %) liikkuiivat erittäin harvoin tai harvoin julkisella, usein tai erittäin usein 14 %. Puolet (51 %) koirista oli liikkunut usein tai erittäin usein kaupungissa. Pentukurssilla oli käyty 66 % schapendoeseista.

Kodin ulkopuolella schapendoesit ovat pääasiassa ystävällisiä ja avoimia, osa hieman pidättyviä. Vastanneista 21 % reagoi asioihin kodin ulkopuolella eri tavalla kuin kotona. Ystävällisesti ja avoimesti vieraisiin suhtautui 68 (52 %) koiraa, 23 (18 %) oli ystävällisiä mutta hieman pidättyviä. Välinpitämättömästi suhtautui 20 (15 %) koiraa, innokkaita ja riehakkaita oli 9 (7 %) koiraa ja varautuneita 11 (8 %) koiraa. Suurimmalle osalle (73 %) vastaantulijan ”laadulla” ei ollut merkitystä, mutta joissain tapauksissa muun muassa miehet, juopuneet, lastenvaunut tai pyörätuolin kanssa kulkevat vaikuttivat koiran käytökseen.

Vieraita koiria kodin ulkopuolella kohdatessaan koirat ovat enimmäkseen ystävällisiä tai haukkuvat epäluuloisesti. Innokkaita ja riehakkaita koiria oli 18 (14 %), ystävällisiä ja avoimia 40 (31 %), ystävällisiä mutta hieman pidättyviä 34 (18 %), varautuneita koiria oli 17 (13 %), välinpitämättömiä 11 (8 %), epäluuloisia 38 (29 %) ja vihamielisiä 7 (5,3 %). Suurimmalle osalle vastaantulijan ”laadulla” ei ollut merkitystä. Saman rotuiset koirat ja lapset aiheuttivat riehakasta tervehtimistä. Isot koirat koettiin pelottavina.

Ohimenevästä liikenteestä 60 % koirista ei ollut kiinnostunut ja 8 % saattoi katsella perään. Joidenkin koirien kohdalla vastauksissa kerrottiin kovien äänien aiheuttavan pelkoa ja koirien haukkuvan sekä jahtaavan kulkuneuvoja.

Kyselyyn vastanneista 54 (41 %) suhtautui kodin ulkopuolella uusiin asioihin avoimesti ja rauhallisesti. 44 (34 %) suhtautui aluksi epäröiden, mutta uteliaisuus voitti lopulta. Koiran kohdatessa epämiellyttäviä asioita tai säikähtäessä 53 % tuli houkutellessa ja 39 % meni itsenäisesti katsomaan säikähtämäänsä asiaa. Puolet (51 %) ei reagoi enää myöhemmin samassa paikassa, 42 % epäröi alkuun ja 8 % vaati kannustusta.

Pelot ja ääniherkkyys

Kyselyn perusteella schapendoeseista 36 % oli ääniherkkiä. Ääniherkkyys tulee ottaa huomioon jalostuksessa. 13 koiraa (10 %) hermostuu ukkosesta vähän, 4 (3 %) pelästyy ja rauhoittuu kun ääni loppuu ja 0 % menee paniikkiin/pakenee. Ilotulituksen hermostuu vain vähäsen 3 (2 %) koiraa, 8 (6 %) pelästyy ja rauhoittuu kun ääni loppuu, ja 3 (2 %) menee paniikkiin ja/tai yrittää paeta. Ampumisesta hieman hermostuu 6 (5 %) koiraa, 13 (10 %) pelästyy ja rauhoittuu kun ääni loppuu, ja 1 (1 %) menee paniikkiin ja/tai yrittää paeta. Muita reaktion aiheuttavia ääniä oli muun muassa hälytysajoneuvojen äänet, toisten koirien haukku, ovikello ja ajoneuvojen, etenkin mopojen äänet. Muutamilla äänipelko liittyi aiemmin koettuihin yllättäviin tapahtumiin, jossa ääni on ollut kova ja koira pelästynyt pahasti. Ääniherkkyys on alkanut usein jo nuorena, mutta saattanut helpottaa vanhemmalla iällä koiran kuulon heikentymisen myötä.

Ikään liittyvät käytöshäiriöt

Ääniaroista 5 prosentilla koettiin ääniarkuuden pahentuneen iän myötä.

Vastatuista koirista 9 (7 %) oli purrut/näykkäissyt ihmistä. Tapausten kerrottiin liittyvän pentuaikaan tai vieraassa paikassa hoidossa oloon. Pureminen/näykkiminen ei ole seurakoiralle toivottavaa käyttäytymistä.

Rakenteelliset tai terveydelliset seikat, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen

Rodussa ei esiinny rakenteellisia piirteitä, jotka voisivat vaikuttaa käyttäytymiseen. Lähes kaikki (85 %) kyselyyn vastanneista koirista olivat fyysisesti terveitä. Muutamalla (8 %) kroonisesti sairaalla koiralla oli havaittavissa aggressiivista käytöstä, jotka koirien omistajien mukaan liittyi kipuun.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta

Schapendoes rotu on pääasiassa avoin ja sosiaalinen, usein jopa riehakkaan innokas. Liiallisen pehmeään luonteeseen tulee kiinnittää huomiota eikä arkoja yksilöitä käyttää jalostukseen. Kyselyvastausten perusteella schapendoesin kanssa on pääasiassa helppo elää, mutta pehmeiden koirien omistajilla arki voi usein olla tarpeettoman haasteellista. Rodussa esiintyy luonnekyselyn -ja testausten perusteella ääniherkkyttä jonkin verran, mikä ei ole toivottu ominaisuus rodulla.

Koirien omistajien mielipidettä kysyttiin myös rodun keskeisimmistä luonneongelmista. Suurimmaksi ongelmaksi koettiin arkuus, epävarmuus ja turhan suuri reaktiivisuus. Muita mainittuja kielteisiä ominaisuuksia olivat muun muassa haukkuherkkyys, ylivilkkaus ja eroahdistus.

Luonteen arviointi tulisi kuulua kaikkien jalostuskoirien perustarkastuksiin. Arvioinnista saatua tietoa tulee käsitellä samalla vakavuudella kuin fyysisten terveystarkastusten tuloksia. Asian tärkeydestä tulee tiedottaa kasvattajia ja painottaa jalostusvalintojen merkitystä. Luonteen kehitystä voidaan seurata luonnetestien, MH-luonnekuvausten, käyttäytymisen jalostustarkastuksen ja luonnekyselytulosten perusteella.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

Rotu ei kuulu PEVISA-ohjelmaan.

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Terveyskysely 2023

Terveyskyselyyn tuli 137 vastausta. Näistä 69 (50 %) oli uroksia ja 68 (50 %) narttuja. Koirista valtaosa oli kyselyhetkellä vielä elossa, kuolleita ainoastaan 11 (8 %). Kokonaisuudessaan omistajat arvioivat koirien terveyden erittäin hyväksi; asteikolla 1–5 (kroonisesti sairas – aina terve) keskimäärin 4,2. 78 vastauksessa oltiin huolissaan rodun lihassairaudesta ja sitä pidettiin rodun suurimpana terveydellisenä uhkana. Esiin nousi myös geenipoolin kaventuminen.

SILMÄSAIRAUDET

Viimeisen 10 vuoden (2014–2023) aikana virallisen silmätutkimuslausunnon on Suomessa saanut 408 koiraa. Näistä 334 koiralla (82 %) ei ole todettu perinnöllisiä silmänsairauksia. Lähes kaikki jalostukseen käytetyt koirat on tutkittu silmien osalta jossain vaiheessa elämänsä.

Taulukko 17. Silmälausunnot 2014–2023

Diagnoosi	Koiria
Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia	334
Distichiasis tai ektooppinen cilia	10
Puutteellinen kyynelkanavan aukko, todettu	8
Muu vähämerkityksellinen kaihi, todettu	8
Kortikaalinen katarakta, todettu	7
Posterior polaarinen katarakta, todettu	5
Linssin etuosan saumalinjan katarakta, todettu	2
Muu verkkokalvon sairaus, todettu	2
PPM, iris-iris, todettu	2
Sarveiskalvon dystrofia/degeneraatio, todettu	2
Keratiitti, todettu	1
Muu verkkokalvon sairaus, epäilyttävä	1
Nukleaarinen katarakta, epäilyttävä	1
Näköhermon coloboma, todettu	1
PHTVL/PHPV, sairauden aste 2–6	1
Plasmooma, todettu	1
PRA, todettu	1
Puutteellinen kyynelkanavan aukko, diagnoosi avoin	1
RD, multifokaali, todettu	1

Etenevä verkkokalvon surkastuma (PRA)

PRA (progressiivinen retina atrofia) eli etenevä verkkokalvon surkastuma tuhoaa silmän valoa aistivia soluja. Kyseessä on ryhmä sairauksia, jotka ovat eri geenien aiheuttamia.

PRA:ta on montaa tyyppiä, eri rotujen PRA:t ovat erilaisia ja jopa samassa rodussa voi olla useita eri muotoja. PRA voi esiintyä millä tahansa rodulla. Yleisin periytymismekanismi on autosomaalinen resessiivinen.

Kliinisten oireiden ilmenemisikä ja eteneminen vaihtelevat liittyen PRA-muodon syntymekanismiin. Hyvin nuorella koiralla esiintyvä PRA:n muoto liittyy epänormaaliin näköhermosolujen kehitykseen. Myöhemmällä iällä alkavassa PRA:ssa sen sijaan näköhermosolut kehittyvät normaalisti, mutta alkavat rappeutua.

Useimmissa PRA:n muodoissa koira muuttuu ensin hämärässä epävarmaksi ja pelokkaaksi. Tämä johtuu hämäränäössä tärkeiden verkkokalvon sauvasolujen surkastumisesta. Myöhemmin koira sokeutuu kokonaan verkkokalvon tappisolujenkin surkastuessa. Silmäterä on laaja ja silmänpohjan lisääntynyt heijaste näkyy erityisen selvästi valon kohdistuessa laajentuneeseen pupilliin.

PRA:han ei ole hoitoa, mutta tutussa ympäristössä sokea koira voi pärjätä erittäin hyvin. Diagnoosi tehdään yleensä silmänpohjan oftalmoskooppisessa tutkimuksessa. Verkkokalvon sähköisessä tutkimuksessa (ERG) voidaan havaita muutoksia näköhermosoluissa jo ennen oftalmoskooppisessa tutkimuksessa nähtäviä selviä verkkokalvon rappeutumamuutoksia.

PRA-sairasta koira ei saa käyttää jalostukseen. Geenitestillä kantajaksi todettua koira voidaan käyttää jalostukseen geneettisesti terveen kumppanin kanssa. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Schapendoesilla on tunnistettu mutaatio CCDC66-geenissä, joka aiheuttaa yleistyneen PRA:n muodon (gPRA). Tauti periytyy autosomaalisesti resessiivisesti ja siihen on olemassa geenitesti. Geenitestiä tehtiin aiemmin Ruhrin yliopistossa, jossa geenitesti on myös kehitetty. Sitten testaus on siirtynyt tutkimuslaitokseen Utrechtiin (Expertise Centrum Genetica Gezelschapsdieren, ECGG). Testaaminen onnistuu myös MyDogDNA:n, Movetin tai Laboklinin kautta. ECGG:n tulokset välitetään yhdistykselle automaattisesti, muista lähteistä omistaja ilmoittaa tulokset halutessaan yhdistyksen julkiselle listalle.

Tällä hetkellä suomalaisia testattuja koiria on ilmoitettu yhdistykselle 356. Näistä 16 on kantajia ja 340 terveitä ei-kantajia, yhtään sairasta kantajaa ei ole testattu. Ainoastaan yksi suomalainen koira historiassa on saanut todennetun PRA-diagnoosin eikä sitä ole käytetty jalostukseen.

Silmätarkastustilastoista löytyy toinen PRA-epäily, mutta tämä koira on geenitestillä todettu terveeksi eikä uutta silmätutkimusta ole myöhemmin tehty tilanteen seuraamiseksi.

Kansainvälisestä DoesData-tietokannasta löytyy yhteensä 2575 gPRA-geenitestattua koiraa. Tietokannassa ovat osallisina Hollannin, Saksan, Sveitsin, Luxemburgin, Ranskan, Kanadan, Tanskan, Norjan, Ruotsin ja Suomen rotuyhdistykset. Tuloksista löytyy geenitestin perusteella kuusi sairasta koiraa, 265 tervettä kantajaa sekä 2304 tervettä ei-kantajaa. Tietokannasta löytyy yhteensä 55 silmätarkastuksen perusteella PRA-sairasta koiraa.

Kokonaisuudessaan tilanne on PRA:n suhteen hyvä ja sairautta on geenitestin ansiosta helppo vastustaa. Jalostukseen käytettävät yksilöt tulee kuitenkin geenitestauksen lisäksi myös silmätarkastaa, sillä muut PRA:n muodot ja geenimutaatiot ovat aina mahdollisia. Sairasta koiraa ei saa käyttää jalostukseen ja kantajaa tulee käyttää vain ei-kantajalle.

Harmaakaihi eli katarakta

Perinnöllinen harmaakaihi (ent. hereditaarinen katarakta, HC) samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Useimpien muotojen periytymismallia ei vielä tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn. Edennyt kaihi aiheuttaa silmän sisäistä suonikalvontulehdusta ja siten voi aiheuttaa kipua.

Katarakta eli kaihi voi olla perinnöllinen tai ei-perinnöllinen, synnynnäinen tai hankittu. Syntymän ja 8 viikon iän välillä todetut kataraktat ovat synnynnäisiä. Esimerkkinä hankitusta kataraktasta on sokeritautiin liittyvä, usein hyvin nopeasti täydelliseksi kaihiksi kehittyvä diabeettinen katarakta.

Muita esimerkkejä hankitusta kaihista ovat esimerkiksi vanhuuden kaihi ja PRA:han liittyvä toissijainen kaihi. Ns. nukleaariskleroosi (ei luokitella kaihiksi) on normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin tiivistyessään muuttuu 'opaalinharmaaksi'. Muutoksella ei ole merkittävää vaikutusta näkökykyyn.

Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomenetelmällä.

Perinnöllinen kaihi -diagnoosin saanutta koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Poikkeuksena ovat perinnölliseksi todetut ja oletetut muut vähämerkitykselliset linssin kaihimuutokset (mm. sileäkarvaisen noutajan etu Y-sauman pistemäiset kaihimuutokset), joita saa käyttää jalostukseen terveen kumppanin kanssa. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Kaihia esiintyy schapendoeseilla silmänsairauksista eniten. Viimeisen 10 vuoden (2014–2023) aikana tutkituista 408 koirasta 14 koiralla (3 %) on todettu katarakta, yksi on saanut lausunnon epäilyttävä ja kahdeksalla on todettu muu vähämerkityksellinen kaihi. Terveyskyselyssä tuli ilmi myös yksi koira, jolla on todettu perinnöllinen katarakta, mutta jolla ei ole virallista lausuntoa jalostustietokannassa.

Koska kaihin periytymismallia ei tunneta eikä siihen ole geenitestiä, ei sen karsimiseen ole varmaa tapaa. Jalostusyksilöiden, erityisesti urosten, käyttö vasta vanhemmalla iällä on suotavaa, sillä kaihi voi kehittyä vasta iän myötä. Yhdistyksen kasvatusohjeet ohjeistavat: ”*Kennelliiton silmäohjeen mukaiset vähämerkitykselliset silmänsairaudet voidaan ohjeen mukaan yhdistää tutkitusti terveen yksilön kanssa. Yksilö, jonka vanhemmalla tai jälkeläisellä on todettu kaihi, tulee yhdistää parituskumppaniin, jonka vanhemmilla, täyssisaruksilla tai jälkeläisillä ei ole todettu kaihia.*”

Ylimääräiset ripset

Ylimääräisten ripsien (distichiasis ja ektooppinen cilia) karvatuppi sijaitsee luomirauhasessa tai sen vieressä. Distichiasiksessa, joka on näistä lievempi, karva kasvaa ulos luomen vapaasta reunasta. Oireet riippuvat karvan paksuudesta ja kasvusuunnasta. Ohuet, ulospäin suuntautuvat karvat aiheuttavat tuskin lainkaan oireita, paksummat ja silmän pintaan osuvat karvat sitä vastoin voivat aiheuttaa eriasteisia ärsytysoireita: lievää vuotamista ja räpyttelyä tai voimakkaampia kipuoireita ja jopa sarveiskalvovaurioita. Ripsiä voi irrota ja kasvaa takaisin karvan vaihtumisen yhteydessä.

Ektooppinen cilia kasvaa luomen sisäpinnan sidekalvon läpi ja aiheuttaa lähes aina voimakkaat kipuoireet (siristys, hankaaminen ja vetistys) ja sarveiskalvovaurioita.

Hoitona on tarvittaessa ripsien nyppiminen (ripset kasvavat takaisin) tai karvatuppien tuhoaminen joko polttamalla tai jäädyttämällä (distichiasis) tai ripsen ja karvatupen poistaminen kirurgisesti (ektooppinen cilia). Ylimääräisten ripsien merkitys koiralle on usein melko vähäinen, jolloin koiria voi perustellusta syystä käyttää jalostukseen, mutta mieluiten terveen kumppanin kanssa. Vakavia tapauksia (ektooppinen cilia ja selkeitä oireita aiheuttavat distichiat) ei kuitenkaan pidä käyttää jalostukseen.

Vuonna 2021 ECVO uudisti silmätarkastusohjeitaan distichiasis/ektooppinen cilia -diagnoosien osalta. Distichiasis/ektooppinen cilia -diagnooseja ei enää erotella, koska kyseessä ovat saman asian eri muodot. Jalostuskäyttöä ei suositella yksilöille, joilla on ruksattu myös kohta vakava. Löydös luokitellaan vakavaksi, jos luomen reunasta kasvavia ylimääräisiä ripsiä (distichias) on paljon ja/tai havaitaan merkkejä niiden aiheuttamasta ärsytyksestä. Ektooppiset ciliat luokitellaan myös vakavaksi muutokseksi. Jalostustietojärjestelmään lausunnot tallennetaan ohjeistuksen mukaisesti. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Distichiasis on schapendoesin toiseksi yleisin silmänsairaus. Distichiasis tai ektooppinen cilia -lausunnon on saanut 10 koiraa (2 %) viimeisen 10 vuoden (2014–2023) aikana. Kaikkien muutosten aste on ollut lievä, jos se on erikseen määritetty. Kolme koiraa on saanut myöhemmin distichiasiksen osalta terveen lausunnon, mikä voinee liittyä esim. karvankasvun sykliin. Terveyskyselystä löytyy kaksi koiraa, joilla on distichiasis/ektooppinen cilia mutta ei vastaavaa silmätarkastuslausuntoa jalostustietokannassa.

Vakavia tapauksia ei tule käyttää jalostukseen ja lieviä tapauksia suositellaan käytettäväksi vain terveen kumppanin kanssa.

LUUSTOSAIRAUDET

Lonkkanivelen kasvuhäiriö

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten

elinviikkojen aikana.

Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa usein nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Myös ympäristöllä on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta sen yleisyys vaihtelee roduittain. Oireet voidaan huomata pentuna 3–12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhyppely”, ylösnousuvaikkeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksahdeleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä.

Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä ja oireilu laitetaankin usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja, kuten esimerkiksi lantion häpyluun lämpöluudutus, on myös olemassa. Huomioithan, että kirurgisesti hoidettua koiraa ei saa käyttää jalostukseen ja se tulisi siirtää jalostuskieltoon.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu lonkkien röntgenkuvaukseen. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuva jalostusvalinta johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista eikä lonkkavikaisia koiria käytetä. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Taulukko 18. Lonkkakuvauslausunnot 2013–2022

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	A	B	C	D	E
2013	77	29 (38 %)	20 (69 %)	8 (28 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2014	74	37 (50 %)	24 (65 %)	9 (24 %)	4 (11 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2015	125	54 (43 %)	33 (61 %)	19 (35 %)	2 (4 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2016	87	40 (46 %)	21 (52 %)	15 (38 %)	4 (10 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2017	92	38 (41 %)	20 (53 %)	14 (37 %)	3 (8 %)	1 (3 %)	0 (0 %)
2018	110	53 (48 %)	36 (68 %)	14 (26 %)	3 (6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2019	70	28 (40 %)	18 (64 %)	7 (25 %)	3 (11 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2020	83	41 (49 %)	21 (51 %)	14 (34 %)	6 (15 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2021	76	32 (42 %)	13 (41 %)	12 (38 %)	7 (22 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2022	90	35 (39 %)	26 (74 %)	5 (14 %)	4 (11 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Yhteensä	884	387 (44 %)	117 (60 %)	37 (30 %)	37 (10 %)	0 (0 %)	0 (0 %)

Vuosiin 2009-2018 verrattuna A- ja B-lonkkaisten yhteenlaskettu osuus on pysynyt samana (91 % ja 90 %), mutta tuloksia on siirtynyt jonkin verran B:n puolelle (26 % → 31 %). Kummankaan lausunnon saaneella ei kuitenkaan todeta selvää dysplasiaa, joten kehityssuunta ei ole vielä huolestuttava. C- ja sitä huonompien lausuntojen osuus on pysynyt samalla tasolla (9 % ja 10 %).

Yhdistyksen kasvatusohjeet suosittelevat pentuevanhempien lonkkakuvausta. Raja-arvona jalostuskäytölle C, jonka saa yhdistää vain A- tai B-lonkkaisen kanssa.

Ruotsissa on tutkittu 775 koiran lonkat vuosina 1997–2023. Lausunnon A on saanut 525 koiraa (68 %), lausunnon B 204 koiraa (26 %), lausunnon C 43 koiraa (6 %), lausunnon D 2 koiraa ja lausunnon E 1 koira. Tulokset ovat siis samansuuntaisia kuin Suomessa.

Kynnärnivelen kasvuhäiriö

Kynnärnivelen kasvuhäiriö (engl. elbow dysplasia, ED) on yleisin isojen ja jättikokoisten koirien etujalan nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kynnärnivelen kasvuhäiriön eri muotoja ovat varislisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan sairaus, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kynnärpään uloke (processus anconaeus). Kynnärnivelen inkongruenssia (nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta) pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kynnärnivelen kasvuhäiriöksi.

Kynnärnivelen kasvuhäiriön periytyminen on kvantitatiivista eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen, että aiheuttajina ovat eri geenit. Kynnärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kynnärnivelen kasvuhäiriön synnyssä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä.

Kaikissa kynnärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4–7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kynnärnivelistä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat kasvuhäiriön seurauksena kehittyneestä nivelrikosta. Kiinnittymätön kynnärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella

koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana yleensä nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy usein jonkin asteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koira yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteeseen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä.

Suomessa kyynärnivelenkuvien arviointi perustuu pääasiassa nivelrikon merkkeihin, mutta myös muut kasvuhäiriöön viittaavat röntgenlöydökset huomioidaan. Jalostusarvoindeksit (BLUP-indeksit) tehostavat jalostusvalintaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran oman tuloksen lisäksi sen kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Taulukko 19. Kyynärnivellausunnot 2013–2022

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	0	1	2	3
2013	77	29 (38 %)	24 (83 %)	5 (17 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2014	74	37 (50 %)	34 (92 %)	0 (0 %)	1 (3 %)	2 (5 %)
2015	125	54 (43 %)	49 (91 %)	3 (6 %)	1 (2 %)	1 (2 %)
2016	87	40 (46 %)	38 (95 %)	2 (5 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2017	92	38 (41 %)	36 (95 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	1 (3 %)
2018	110	53 (48 %)	47 (89 %)	3 (6 %)	1 (2 %)	2 (4 %)
2019	70	28 (40 %)	25 (89 %)	2 (7 %)	1 (4 %)	0 (0 %)
2020	83	41 (49 %)	36 (88 %)	4 (10 %)	0 (0 %)	1 (2 %)
2021	76	31 (41 %)	26 (84 %)	3 (10 %)	1 (3 %)	1 (3 %)
2022	90	35 (39 %)	29 (83 %)	1 (3 %)	3 (9 %)	2 (6 %)
Yhteensä	884	386 (44 %)	344 (89 %)	24 (6 %)	8 (2 %)	10 (3 %)

Kyynärien osalta tuloksissa on menty huonompaan suuntaan. Vuosittainen kuvausmäärä hieman vaihtelee mutta selvää trendiä kuvausten määrässä ei ole havaittavissa. Terveyskyselyssä raportoitiin lisäksi yksi koira, jolla on todettu kyynärnivelen kasvuhäiriö mutta ei virallista kyynärnivellausuntoa.

Kyynärien tilanne tulisi huomioida jalostuksessa ja terveystarkastuksen perusteella myös osa koiranomistajista oli tästä huolissaan. Yhdistyksen kasvatuseräohjeet suosittelevat pentuevanhempien kyynärkuvausta. Tuloksissa raja-arvona 1, jonka saa parittaa vain terveen, 0-lausunnon saaneen koiran kanssa.

Spondyloosi

Spondylosis deformans eli spondyloosi on selkärangan rappeumasairaus, jossa selkänikamien rajoille muodostuu luupiikkejä ja/tai -siltoja. Spondyloosia kehittyy usein normaalistikin ikääntymisen myötä, mutta boksereilla rappeumaa todetaan jo nuorilla koirilla. Spondyloosi on todettu perinnölliseksi sairaudeksi boksereilla (perinnöllisyys 0,42–0,62), joten sitä voidaan vastustaa jalostusvalinnoilla.

Silloittumat ovat yleisimpiä rintarangan loppuosassa ja lannerangan sekä ristiselän alueella, joten rinta- ja lannerangasta otetut sivukuvat ovat riittäviä kartoituskuvaamisessa. Spondyloosin suositeltava kuvausikä bokseilla on 2 vuotta, jolloin ikääntymismuutoksia ei vielä ole, mutta perinnölliset muutokset ovat ehtineet muodostua. Vanhalle koiralle sallitaan hieman enemmän muutoksia kuin saman lausunnon saavalle nuorelle koiralle, mutta eri-ikäisten koirien lausuntoja on vaikea verrata suoraan, koska ikääntymismuutosten osuutta on hankalaa arvioida. Kuitenkin kannattaa muistaa, että spondyloosi on etenevä sairaus, joten puhdas selkä tai vain lievät muutokset vanhemmalla koiralla on jalostuksellisesti erittäin merkittävä löydös.

Spondyloosia pidettiin pitkään koiralle merkityksettömänä oireettomana ikääntymismuutoksena. On kuitenkin havaittu, että selkärangan muodostuneet luupiikit ja silloittumat voivat aiheuttaa koiralle vaihtelevan asteisia oireita kuten jäykkyyttä, ontumista, epämääräisiä selkäkipuja ja hyppäämishaluttomuutta. Kehittymässä olevat luupiikit voivat murtua tai hangata toisiaan aiheuttaen tulehduskipua alueella – toisinaan paikalliset oireet helpottavat, kun luutuminen etenee täydeksi sillaksi. Ventraalinen eli nikamien alapuolelle muodostuva siltamuodostus jäykistää selkää rasittaen viereisiä nikamavälejä. Harvinaisempi lateraalinen eli nikamien sivuille muodostuva spondyloosi voi painaa hermojuuria ja aiheuttaa koiralle rajujakin oireita, kuten virtsan ja ulosteen pidätyskyvyttömyyttä tai halvausoireita. Tällaisen tilanteen diagnosointi vaatii useimmiten röntgenkuvauksen lisäksi tietokonetomografia (CT) tai magneetti (MRI) tutkimuksen. Spondyloosia sairastavien koirien oireilu vaihtelee voimakkaasti yksilöittäin ja jopa vaikeaa spondyloosia sairastava bokseri voi olla täysin oireeton, joten kartoituskuvaaminen on jalostuksellisesti tärkeää.

Spondyloosin periytymismekanismia ei tarkkaan tiedetä, joten voidaan noudattaa yleistä vastaavanlaisten sairauksien jalostuksesta annettua suositusta: käytettäessä spondyloosia sairastavaa koiraa pyritään etsimään sille partneri, joka on spondyloosivapaa (SP0) tai jolla on vain lieviä muutoksia. Nuoren, keskivaikeaa (SP3) spondyloosia sairastavan koiran jalostuskäyttöä tulee harkita tarkkaan ja vaikeaa (SP4) spondyloosia sairastavat yksilöt tulisi sulkea pois jalostuksesta. Sukua tulee katsoa laajemminkin eli myös vanhempien ja pentuesisarusten lausunnot kannattaa huomioida koiran perimän ja ilmiäisun vaikutuksen arvioimiseksi.

On tärkeää muistaa, että selkänikamissa voi olla paljon muitakin sairauksia kuin spondyloosi, joten spondyloosipuhdas (SP0) selkä ei aina ole sama kuin terve selkä. Välimuotoiset nikamat erityisesti lannerangan lopun ja ristiselän välissä (L7–S) ovat melko yleisiä ja altistavat ristiselän kivuille tai toimintahäiriöille usein jopa enemmän kuin spondyloosi. (Lähde: www.kennelliitto.fi).

Taulukko 20. Spondyloosilausunnot 2014–2023

Vuosi	0	1	2	3	4	Yhteensä
2014	1 (100 %)	0	0	0	0	1
2015	3 (100 %)	0	0	0	0	3
2016	10 (100 %)	0	0	0	0	10
2017	5 (100 %)	0	0	0	0	5
2018	2 (100 %)	0	0	0	0	3
2019	7 (100 %)	0	0	0	0	7
2020	9 (90 %)	0	1 (10 %)	0	0	10
2021	10 (100 %)	0	0	0	0	10
2022	7 (100 %)	0	0	0	0	7
2023	15 (100 %)	0	0	0	0	15
Yhteensä	70 (99 %)	0	1 (%)	0	0	71

Tilastojen valossa rodun spondyloositilanne on siis erinomainen. Terveyskyselyssä kuitenkin ilmeni taulukon yhden yksilön lisäksi seitsemän koiraa (5 % 137 vastaajasta), joilla on todettu spondyloosimuutoksia. Pieneen kuvausmäärään liittyy todennäköisesti korkeampi ikäraja, sillä koiria usein muuten kuvautetaan jo 1. ja 2. ikävuoden välissä. Spondyloosia olisi suotavaa tutkia enemmän, sillä tilastojen ulkopuolelta sairastapauksia kuitenkin löytyy.

Välimuotoinen lanne-ristinikama

Taulukko 21. LTV-lausunnot 2014–2023

Vuosi	LTV0	LTV1	LTV2	LTV3	LTV4	Yhteensä
2014	2 (100 %)	0	0	0	0	2
2015	7 (78 %)	2 (22 %)	0	0	0	9
2016	19 (80 %)	3 (13 %)	0	0	2 (7 %)	24
2017	27 (82 %)	6 (18 %)	0	0	0	33
2018	12 (75 %)	3 (25 %)	0	0	0	15
2019	24 (86 %)	2 (7 %)	1 (4 %)	1 (4 %)	0	28
2020	21 (78 %)	5 (19 %)	0	0	1 (4 %)	27
2021	18 (75 %)	6 (25 %)	0	0	0	24
2022	18 (72 %)	6 (24 %)	0	1 (4 %)	0	25
2023	25 (78 %)	6 (19 %)	1 (3 %)	0	0	32
Yhteensä	173 (79 %)	39 (18 %)	2 (1 %)	2 (1 %)	3 (1 %)	219

Välimuotoisten nikamien osalta rotu on pääosin terve. Eniten on LTV1-muutoksia, joiden kliininen merkitys koiralle on usein pieni. Tätä vakavampiasteiset lausunnot ovat lähinnä yksittäistapauksia. Selkäkuvauksiin tulisi kuitenkin kannustaa, sillä tutkimusmäärä ovat vielä melko maltillisia.

Nikamaepämuodostuma

Taulukko 22. VA-lausunnot 2014–2023

Vuosi	VA0	VA1	VA2	VA3	VA4	Yhteensä
2014	2 (100 %)	0	0	0	0	2
2015	6 (100 %)	0	0	0	0	6
2016	21 (100 %)	0	0	0	0	21
2017	16 (84 %)	3 (16 %)	0	0	0	19
2018	8 (100 %)	0	0	0	0	8
2019	18 (95 %)	1 (5 %)	0	0	0	19
2020	15 (88 %)	2 (12 %)	0	0	0	17
2021	11 (85 %)	2 (15 %)	0	0	0	13
2022	20 (95 %)	1 (5 %)	0	0	0	21
2023	17 (85 %)	3 (15 %)	0	0	0	20
Yhteensä	134 (92 %)	12 (8 %)	0	0	0	146

Nikamien epämuotoisuus ei ole suuri ongelma rodun piirissä. Vaikuttaisi, että suurimmalla osalla VA1-lausunnon saaneista koirista muutokset liittyvät viimeisten kylkiluiden vajaakehitykseen, joka sinällään on koiralle harmiton muutos.

Patellaluksaatio

Polvinivelen rakenteelliset heikkoudet altistavat patellaluksaatiolle eli polvilumpion sijoiltaan menolle. Jalka-asento on virheellinen ja polvilumpion telaurat ovat liian matalat.

Patellaluksaatiota esiintyy suhteellisen runsaasti kääpiöroduilla ja sellaisilla suuremmilla roduilla, joilla on suora takajalka. Vika on periytyvä. Polvilumpion rakennetta säätelevät useat eri geenit, joiden esilletuloa myös ympäristö muokkaa.

Pienikokoisilla roduilla polvilumpio luksoituu yleensä sisäänpäin (mediaalisesti). Patellaluksaatio on synnynnäinen ja jaetaan vian vakavuuden perusteella neljään eri asteeseen. Eläinlääkäri tutkii polvet tunnustelemalla. I - asteen luksaatiot ovat tavallisesti oireettomia eivätkä kaipaa hoitoa. II- ja III - asteen luksaatioissa koiralla havaitaan selviä liikkumisvaikeuksia. Ravatessaan koira koukistaa hetkittäin raajaansa sen sijaan että tukeutuisi sillä maahan (polvilumpio on luiskahtanut pois paikoiltaan), ja jatkaa sitten normaalia ravia (polvilumpio on palautunut paikoilleen). IV - asteen luksaatiossa polvilumpio on pysyvästi pois paikoiltaan. Usein oireet huomataan tapaturman jälkeen, vaikka kyseessä on synnynnäinen vika. Patellaluksaatio voi myös pahentua eikä nuorena saatu tulos välttämättä ole lopullinen.

Huomioithan, että patellaluksaatiotutkimus ei kerro koiran riskistä sairastua ristisideongelmaan.

Lievien patellaluksaation muotojen hoidoksi riittää yleensä lepo ja kipulääkitys. Jos tämä ei auta, patellaluksaatiota voidaan hoitaa kirurgisesti. Leikkausmenetelmiä on useita. Vaikeimman asteen luksaatioissa hoito voi vaatia useita leikkauksia ja ennuste voi olla huono. (Lähde: www.kennelliitto.fi, ELT Anu Lappalainen).

Tulokset on taulukoitu huonomman polven mukaan. Polvien tilanne on erinomainen, eikä polvia ole aiemminkaan pidetty rodun uhkana.

Taulukko 23. Patellaluksaatiolausunnot 2014–2023

Vuosi	0	1	2	3	4	Yhteensä
2014	9 (100 %)	0	0	0	0	9
2015	22 (100 %)	0	0	0	0	22
2016	21 (95 %)	1 (5 %)	0	0	0	22
2017	25 (96 %)	0	1 (4 %)	0	0	26
2018	16 (100 %)	0	0	0	0	16
2019	23 (96 %)	0	1 (4 %)	0	0	24
2020	10 (91 %)	1 (9 %)	0	0	0	11
2021	13 (100 %)	0	0	0	0	13
2022	14 (100 %)	0	0	0	0	14
2023	11 (92 %)	1 (8 %)	0	0	0	12
Yhteensä	164 (97 %)	3 (2 %)	2 (1 %)	0	0	169

Muut tuki- ja liikuntaelimistön sairaudet

Terveyskyselyssä (137 vastausta) ilmeni muutamia yksittäisiä tuki- ja liikuntaelimistön sairauksia. Kahdella koiralla raportoitiin häntämutka, kahdella varvasanomalia sekä kahdella koiralla olkanivelen osteokondroosi. Näiden lisäksi löytyi yksittäiset maininnat kinnernivelrikosta, varvasnivelrikosta, välilievynpullistumasta sekä ristisidevauriosta.

LIHASSAIRAUS

Rodulla on ilmennyt aiemmin lihas-maksasairaudeksi nimitetty sairaus, joka nykyisin tunnetaan pelkkänä lihassairautena. Tyypillisimmät löydökset koirilla ovat korkeat maksa- ja lihasarvot (ALT, ASAT, ALKP/AFOS ja/tai CK). Suuri osa koirista elää oireettomina pitkään, mutta osalla oireet kehittyvät jo varhaisessa vaiheessa. Oireina voi olla mm. liikkumishaluttomuutta, lihasjäykkyyttä tai -tärinää, ruoansulatuskanavaoireita sekä huonoa lämmön- tai rasituksensietokykyä. Oireilevat koirat ovat useimmiten uroksia.

Yhdistys on kerännyt lihassairauteen liittyviä verinäytetuloksia, joista on koottu kotisivuille julkinen tilasto. Tilastossa on tällä hetkellä 256 eri koiran tiedot. Näistä 19 koiralla (7 %) on korkeat arvot ja oireita. 64 koiralla (25 %) on vähintään yksi arvoista koholla, mutta koira on oireeton. Terveyskyselyn perusteella löydettiin em. tilaston lisäksi neljä oireetonta koiraa, joiden veriarvot ovat koholla, sekä kolme oireilevaa koiraa. 11 koiran osalta vastaus oli ”en osaa sanoa” mikä viitanee siihen, että tietoja esim. veriarvoista ei ole.

Oireet ovat johtaneet ainakin kuuden yksilön lopetukseen. Nämä yksilöt on lähetetty patologin tutkittavaksi ja ovat avustaneet sairauden selvittämisessä. Patologin tutkimuksissa on löydetty etenevä lihasrappama, joka johtaa lihasten arpeutumiseen. Maksasta löytyy lähinnä lieviä muutoksia, jotka eivät ole yhteneväisiä koirien välillä. Näin ollen on päädytty, että sairauden ja veriarvojen nousun syy on lihaksistossa.

Sairauteen ei ole parannuskeinoa eikä spesifiä hoitoa. Helsingin yliopiston koirien geenitutkimusryhmä on kehittämässä geenitestiä sairaudelle. Analyysin perusteella on varmistunut, että sairaus on vain yhden geenin takana ja että periytymistapa on autosomaalisesti resessiivinen. Toistaiseksi geeniä ei kuitenkaan ole pystytty yksilöimään.

Tämän hetken tiedoilla on mahdotonta tehdä virallisia suosituksia jalostuksen suhteen kaventamatta geenipoolia kohtuuttomasti ja odotamme lisätietoa asiasta ennen kuin voimme ottaa kantaa.

HYPERURIKOSURIA

Hyperurikosuria tarkoittaa normaalia korkeampaa virtsahapon määrää elimistössä. Tämä tila altistaa uraattivirtsakivien muodostumiselle. Sairaus on aiemmin ollut tyypillinen dalmatiankoirille, mutta alttiutta on sittemmin todettu myös muissa roduissa. Uraattivirtsakivet vaativat yleensä kirurgista hoitoa sekä erityisruokavalion niiden ehkäisemiseksi jatkossa. Täydellistä ehkäisykeinoa kiville ei kuitenkaan ole.

Hyperurikosuria periytyy autosomaalisesti resessiivisesti ja siihen on olemassa geenitesti. Kaksi virheellistä geenikopiota omaavalla koiralla on korkeampi virtsahappopitoisuus eli se on altis kehittämään uraattivirtsakiviä. Yhden virheellisen geenikopion omaava koira on kantaja. On huomioitava, että geenitestillä testataan vain riskiä kehittää uraattivirtsakiviä eivätkä kaikki alttiit varsinaisesti sairastu. Testitulokset ei myöskään vaikuta muun tyyppisten virtsakivien ilmenemiseen.

Yhdistykselle on ilmoitettu 285 koiran geenitestitulokset. Näistä 10 koiraa (4 %) ovat alttiita uraattikiville, 123 (43 %) koiraa ovat kantajia ja 152 (53 %) ovat ei-kantajia. Sairaus on ilmennyt rodussa melko hiljattain, mutta geenitestausta on tehty tehokkaasti. Kantajia on runsaasti ja ne tulisi yhdistää vain ei-kantajien kanssa virtsakiviriskin välttämiseksi. Ulkomaiden sairaustilannetta on vaikea arvioida, sillä hyperurikosuriaa ei muualla pidetä juurikaan uhkana rodulle.

IHOSAIRAUDET

Terveyskyselyssä kartoitettiin koirien iho-oireita ja allergioiden tai atopian esiintymistä. Vastauksia oli yhteensä 137. Yleisimmäksi oireeksi muodostuivat korvatulehdukset sekä erilaiset ruoka-aineallergiat. Varsinainen atopia on todettu kolmella koiralla.

35 koiralla (26 %) on ollut 1–2 korvatulehdusta elämänsä aikana, kahdeksalla 3–4 korvatulehdusta sekä kolmella kroonista tai toistuvia korvatulehduksia. 91 koiralla (66 %) on ollut täysin terveet korvat. Neljällä koiralla oli esiintynyt ihottumaa satunnaisesti ja yhdellä jatkuvasti sekä 15 koiralla (11 %) on esiintynyt muuta ihotulehdusta satunnaisesti (mm. hiivatulehduksia, hotspotia tai ulkoisen ärsykkeen aiheuttama tulehdus). Furunkuloosia esiintyi satunnaisesti kahdeksalla ja jatkuvasti yhdellä.

Ruoka-aineallergia on todettu 11 koiralla (8 %). Ruoka-aineallergian vastauksissa oli huomattava määrä ”en osaa sanoa” -vastauksia, 12 kpl. Tämä liittyy allergioiden moninlaisiin oireisiin ja niiden tunnistamiseen sekä diagnostiikan haastavuuteen. Myös ruoka-aineallergian ja atopian erottaminen on monesti hankalaa ja vaatii vaivannäköä.

Korvaongelmien määrä on yllättävän suuri, olettaen että tämä edustaa koko populaatiota. Ylivoimaisesti suurimmalla osalla oireet ovat onneksi rajoittuneet 1–2 korvatulehdukseen. Koska kyseessä on pitkäkarvainen ja luppakorvainen rotu, vaikuttaa varmasti korvakäytävän karvoitus eli ns. ilmastoinnin puute tulehdusalttiuteen. Karvoituksen määrä on yksilöllinen eikä sitä voida tuki pitää tärkeimpänä jalostuskriteerinä, mutta olisi huomioitava ainakin yksilötasolla koiran hoidossa.

Allergista tai atooppista koiraa ei tule käyttää jalostukseen sairauksien vahvan perinnöllisyyden vuoksi.

RUOANSULATUSKANAVASAIRAUDET

Ruoansulatuskanavaoireita ilmeni terveyskyselyssä jonkin verran. Suurimmalla osalla koirista oli ollut oksentelua, ripulia tai närästystä harvoin tai ei lainkaan. Säännöllisiä oireita oli vain muutamilla koirilla. Vapaassa kommenttikentässä 15 koiralla mainittiin olevan jollain tapaa herkkä vatsa tai helposti ruoansulatuskanavaoireita.

PURENTA JA HAMPAAT

Terveyskyselyn perusteella hammasterveys ja purennat ovat hyvällä tolalla.

Suurimpana mainintana olivat kiilleauriot, väliposkihampaiden hammaspuutokset sekä maitohampaiden poistotarve. 20 koiralla (15 %) on todettu kiilleaurioita pysyvissä hampaissa. 17 koiralta (12 %) puuttuu hampaita, kysymyksenasettelun vuoksi ei voida olla varmoja ovatko kyseessä synnynnäiset puutokset vai poistetut hampaat. Pysyviä hampaita on poistettu eläinlääkärin toimesta 10 koiralta (7 %). 11 (8 %) koiralta on jouduttu poistamaan maitohampaita kirurgisesti.

Valtaosalla on normaali, leikkaava purenta (124 koiraa, 91 %). Ylä-, ala- tai tasapurentaa esiintyi yhteensä kahdeksalla koiralla. Yhdellä koiralla on todettu kapea-asentoiset alakulmahampaat (linguoversio).

NAPATYRÄ

Napatyrä tarkoittaa tilaa, jossa vatsaontelon sisäistä kudosta tyräytyy navan kohdalta vatsanpeitteiden läpi ihon alle. Pieni tyrä on monesti harmiton, vain esteettinen ongelma ja pieni tyräportti voi kasvun myötä sulkeutua. Suuressa tyrässä ihon alle voi pahimmillaan tyräytyä esim. suolistoa. Suuret tyrät suosittelaankin kirurgisesti korjattaviksi.

Kyselyssä ilmeni 19 pientä napatyttä (14 %), kaksi isoa sekä kaksi kirurgisesti korjattua.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmään on tähän mennessä ilmoitettu kuolleeksi 336 koira. Kaikki yhdistyksen tietopankkiin ilmoitetut kuolleet koirat löytyvät myös tästä tilastosta. Tilaston mukaan schapendoesin keskimääräinen elinikä on 10 vuotta 7 kuukautta. Terve schapendoes, joka on kuollut tai lopetettu vanhuuden vuoksi, elää keskimäärin 13,5-vuotiaaksi.

Kuolleeksi ilmoitetuista koirista 35 % on kuollut tai lopetettu yleisesti vanhuuden takia.

Sairauksien osalta yleisimmäksi kuolinsyyksi on ilmoitettu erilaiset syöpä- ja kasvainsairaudet (11 %) sekä virtsatie- ja lisääntymiselinsairaudet (4 %), joissa yleisin ongelma on munuaissairaudet ja munuaisten vajaatoiminta (53 %). Kolmanneksi yleisin kuolinsyy on tilaston mukaan luusto- ja nivelsairaudet 3 %.

Kuusi koira (2 %) on lopetettu käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi. Kyseessä on ollut erittelyn mukaan kyse pelokkuudesta, vihaisuudesta tai yksinolo-ongelmasta.

Lihassairauteen on ilmoitettu lopetetun viisi (1,5 %) koira, mutta tiettävästi näitä koiria on kourallinen enemmän.

Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu 35 % koirasta ja 6 % koirista on lopetettu ilman sairauden diagnosoimista.

Taulukko 24. Kuolinsyyt 1.2.2024 mennessä.

Kuolinsyy	Keskimääräinen elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaus	12 vuotta 0 kuukautta	1
Hermostollinen sairaus	9 vuotta 4 kuukautta	3
Iho- ja korvasairaudet	10 vuotta 8 kuukautta	2
Immunologinen sairaus	6 vuotta 11 kuukautta	4
Kadonnut	13 vuotta 10 kuukautta	2
Kasvainsairaudet, syöpä	10 vuotta 2 kuukautta	37
Kuollut ilman sairauden diagnosoimista	8 vuotta 7 kuukautta	6
Lopetus ilman sairauden diagnosoimista	11 vuotta 7 kuukautta	19
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	6 vuotta 11 kuukautta	6
Luusto- ja nivelsairaus	10 vuotta 2 kuukautta	10
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	3 vuotta 10 kuukautta	7
Muu sairaus, jota ei ole listalla	7 vuotta 2 kuukautta	30
Pennun synnynnäinen vika tai epämuodostuma	0 vuotta 4 kuukautta	1
Selkäsairaus	9 vuotta 7 kuukautta	8
Sisäeritysrauhasten sairaus	12 vuotta 11 kuukautta	2
Sydänsairaus	7 vuotta 8 kuukautta	4
Synnytysvaikeus	3 vuotta 6 kuukautta	1
Tapaturma tai liikennevahinko	5 vuotta 9 kuukautta	11
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	13 vuotta 6 kuukautta	118
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	9 vuotta 5 kuukautta	13
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	9 vuotta 5 kuukautta	51
Kaikki yhteensä	10 vuotta 7 kuukautta	336

4.3.4 Lisääntyminen

Vuonna 2023 toteutettuun lisääntymiskyselyyn saatiin kaikkiaan 22 nartun ja 15 uroksen tiedot. Otanta jäi pieneksi sekä narttujen että urosten kohdalla ja siksi tulokset ovat vain suuntaa antavia.

Narttujen juoksuaika

Kyselyvastausten perusteella suurimmalla osalla schapendoesnartuista ensimmäiset juoksut alkoivat noin 9–10 kuukauden iässä. Hajonta oli tosin melko suurta, aina 6 kuukaudesta 15 kuukauteen. Narttujen keskimääräinen juoksujen kiertoaika oli noin 6–7 kuukautta, vaihteluväli on kuitenkin suuri sillä tiheimmillään nartut juoksevat neljän kuukauden välein ja harvimmillaan vuoden välein.

Lisääntymiselinsairaudet

Valeraskauksia sekä siihen liittyviä erilaisia oireita esiintyi 12 koiralla (maidoneritystä 6 koiralla, pesän rakentamista sekä lelujen hoivaamista 8 koiralla, apaattisuutta 9 koiralla ja ärtyneisyyttä kolmella koiralla). Yhdelle koiralle oli käytetty Galastop-lääkitystä.

Kyselyvastausten perusteella lisääntymiselinsairaudet ovat nartuilla melko harvinaisia. Vastauksissa raportoitiin yhdellä koiralla olleen nisäkasvaimia sekä kahdella koiralla oli todettu normaalin astumisen estävä rakennevika. Nartuista 4 oli steriloitu.

Saatujen vastausten perusteella kaikilla uroksilla on normaalit kivekset. Yhdellä koiralla oli lisääntymiselinsairauksia: eturauhastulehdus sekä yliseksuaalisuudesta johtuvia käytöshäiriöitä. Kaksi uroksista oli kastroidu.

Keskimääräinen pentuekoko

Syntymäkooltaan pennut ovat olleet pääasiassa 200–300 g, pienimmillään hieman yli 100 g ja suurimmillaan 400 g. Kyselyyn vastanneiden narttujen keskimääräinen pentuekoko oli keskimäärin 5. Pienimmillään pentuja oli syntynyt 2 ja suurimmillaan 10. Vuosien 2014–2023 keskimääräinen pentuekoko on ollut 6.

Astumisvaikeudet

Kaikissa tapauksissa nartut antoivat astua normaalisti, yhden on kerrottu osoittaneen urosta kohtaan aggressiivisuutta jossain vaiheessa astutusta. Yksi narttu oli keinosiemennetty tuorespermalla johtuen uroksen korkeasta iästä (10 v).

Lähes kaikki urokset ovat olleet kiinnostuneita juoksuista nartusta. Kahta uroksista ei ollut käytetty jalostukseen. Urokset ovat pääsääntöisesti yrittäneet astutustilanteessa aktiivisesti hypätä nartun selkään ja ovat astuneet luonnollisesti. Viiden uroksen kohdalta ei ollut tietoa astutuksen kulusta. Astutustilanteessa uros on jäänyt narttuun kiinni yhtä koiraa lukuun ottamatta, neljän uroksen kohdalta ei ollut tietoa.

Tiinehtymisvaikeudet

Yhden uroksen kohdalla narttu/ja on jäänyt tyhjäksi. Uroksen sperma on tutkittu, ja oli havaittu normaalia alhaisempi siittiöiden määrä.

Synnytysongelmat

Synnytykset ovat pääasiassa onnistuneet vaivattomasti ja luonnollisesti, kolmella nartulla oli ollut synnytysvaikeuksia. Polttoheikkoutta esiintyi kahdella nartulla ja lääkeapua (kalsium/oksisitiini) oli annettu yhdelle nartulle.

Pentujen hoitamiseen liittyvät ongelmat nartuilla

Nartut hoitavat pentujaan pääasiassa hyvin. Nartut eivät olleet käyttäytyneet aggressiivisesti pentuja kohtaan eivätkä olleet välinpitämättömiä. Yhden nartun on ilmoitettu olleen ylihuolehtivainen tai hysteerinen pentuja hoitaessaan.

Pentukuolleisuus

Kuolleita pentuja oli syntynyt kuudelle nartulle. Myös kahdella nartulta oli kuollut pentu/ja ennen luovutusikä. Kuolinsyitä olivat mm. epämuodostuma, pieni koko, hapen puute ja verinen keuhkotulehdus.

Synnynnäiset viat ja epämuodostumat

Rodussa esiintyy häntämutkaa ja sinisiä silmiä. Elinkelvottomia epämuodostuneita pentuja syntyy satunnaisesti.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rodulla ei esiinny sairauksille tai lisääntymisongelmille altistavia anatomisia piirteitä.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Lihassairaus on tällä hetkellä suurin uhka rodun terveydelle, sekä faktuaalisesti että harrastajien mielipiteissä. Koska sairaus on koitunut kohtalokkaaksi useille koirille, on asiaan syytä suhtautua vakavasti. Populaatiossa on myös huolestuttavan paljon oireettomia koiria, joilla on normaalia korkeammat veriarvot. Näiden koirien omistajat joutuvat elämään epätietoisuudessa, sillä meillä ei ole keinoa ennustaa mitkä koirista alkavat ajan myötä oireilla. Vaikka tutkimus on edennyt ja tutkimukseen käytetyiltä koirilta on löytynyt yhteinen patologinen diagnoosi, ei sairauteen ole löytynyt varsinaista syytä, hoitoa, saati parannuskeinoa. Ehkäisykeinoon toivotaan löytyvän geenitestauksesta.

Sairaus on tunnistettu melko hiljattain, mutta rodussa on jo pitkään satunnaisesti ilmennyt korkeita maksa-arvoja oireettomilla koirilla sekä Suomessa että ulkomailla. Tyypillisesti näiltä koirilta ei ole tutkittu lihasarvoja, koska CK ja ASAT eivät kuulu laboratorioiden peruspaneelisiin. Näiden seikkojen vuoksi on vaikea arvioida, miten pitkään sairaus on vaikuttanut rotumme piirissä. Sairauden tunnistamattomuus myös selittää, miten se on päässyt vaivihkaa yleistymään.

Hyperurikosuria on myös melko tuore löydös rodussa. Tämän vastustaminen on kuitenkin huomattavasti lihassairautta helpompaa, koska geenitesti on jo olemassa ja sitä olisi suotavaa käyttää jalostuksen apuvälineenä.

Silmäsairauksissa suurimpana ongelmana on **kaihi**. Jonkin verran jalostukseen käytetyillä koirilla on silmälausunto ”muu vähämerkityksellinen kaihi”, joita on käytetty jalostukseen Kennelliiton ohjeiden mukaan terveen parituskumppanin kanssa. Kaihia ilmenee yllättävissäkin sukulinjoissa, joissa riskiä on

pyritty välttämään ja tämän vuoksi sen vastustaminen on haastavaa. Onneksemme kaihimuutokset ovat hyvin harvoin johtaneet schapendoesin sokeutumiseen. Luustoterveyden osalta olisi syytä kiinnittää huomiota **kyynärien** tilanteeseen ja pyrkiä tekemään jalostusvalintoja myös tämä huomioon ottaen.

Lisääntymisessä ei tällä hetkellä ole erityisiä haasteita. Tilanne tulisi säilyttää sellaisena valikoimalla lisääntymis- ja hoivaominaisuuksiltaan hyviä yksilöitä jalostukseen.

4.4. Ulkomuoto

Schapendoes on normaalisti ja tasapainoisesti rakentunut rotu, jonka pitäisi kyetä alkuperäiseen tehtäväänsä paimenena. Tämä onkin valtaosalle rodun yksilöistä mahdollista. Rotu on kevyt ja ketterä, olematta kuitenkaan liian hento. Tämä tarkoittaa, että luuston tulisi olla keskivahva ja rungon omat oikeat mittasuhteet kauttaaltaan. Schapendoes liikkuu kevyesti ja joustavasti, sen tulee kyetä hyppäämään hyvin ja kääntymään nopeasti.

Näyttelyissä on tärkeää arvostella yksilöt ikäisinään, sillä hitaimmat yksilöt kehittyvät aina nelivuotiaiksi saakka. Tuomareiden tulisi arvostelussaan painottaa erityisesti mittasuhteita, luuston vahvuutta ja liikkeiden vaivattomuutta. Lisäksi tulee huomioida rodun erityispiirteet: yli kintereen ulottuva suora häntä, jota se käyttää liikkeessä iloisesti sekä vahva pää.

Rodussa ei esiinny merkittäviä elämää haittaavia ulkomuoto- ja/tai rakenneongelmia.

Rodun koirien näyttelykäynnit

Näyttelyharrastus on rodun piirissä hyvin suosittu. Noin puolet vuosittain syntyneistä koirista osallistuu vähintään kerran näyttelyyn.

Taulukko 25. Näyttelykäynnit ja laatumaininnat

Vuosi	Kaikki näyttelykäynnit	ERI	EH	H	T	EVA	HYL
2023	381	301 (79 %)	75 (20 %)	4 (1 %)	0 (0 %)	1 (0 %)	0 (0 %)
2022	364	306 (84 %)	152 (14 %)	6 (2 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2021	240	189 (79 %)	46 (19 %)	3 (1 %)	1 (0 %)	0 (0 %)	1 (0 %)
2020	81	67 (83 %)	14 (17 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2019	587	448 (76 %)	122 (21 %)	14 (2 %)	1 (0 %)	1 (0 %)	1 (0 %)
2018	477	365 (77 %)	97 (20 %)	13 (3 %)	0 (0 %)	1 (0 %)	1 (0 %)
2017	495	371 (75 %)	102 (21 %)	18 (4 %)	2 (0 %)	2 (0 %)	0 (0 %)
2016	554	381 (69 %)	143 (26 %)	28 (5 %)	2 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2015	500	351 (70 %)	135 (27 %)	13 (3 %)	1 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
2014	513	387 (75 %)	103 (20 %)	18 (4 %)	1 (0 %)	3 (1 %)	1 (0 %)
Yhteensä	4192	3166 (76 %)	889 (21 %)	117 (3 %)	8 (0 %)	8 (0 %)	4 (0 %)

Pääasiassa laatumaininnat ovat viimeisen viiden vuoden aikana olleet erinomainen (79 %) ja erittäin hyvä (19 %). Keskimääräisesti koiramme käyvät vuosittain noin 5–8 kotimaisessa näyttelyssä, mutta viime vuosina muutama koira on yltänyt noin 10–12 näyttelykäynnin vuositason.

Muutamit aktiiviset koiranäyttelyissä kävijät lähtevät vuosittain näyttelyihin myös Baltiaan sekä Pohjoismaihin. Suomen näyttelyissä käy ulkomaisia koiria varsin vähälukuisesti.

Laatumaininnan hyvä on yleensä saanut nuori ja lisää aikaa tarvitseva yksilö. Laatumaininta hylätty on

johtunut koiran purenta/hammasongelmista, ja EVA yleensä siitä, että koira ei ole antanut tuomarin tutkia itseään.

Rodun koirien jalostustarkastukset

Jalostustarkastettujen koirien määrä ei ole kasvanut samassa suhteessa vuosittain syntyneiden koirien kanssa. Tämä johtuu osittain siitä, että mahdollisuuksia jalostustarkastusten järjestämiseen on vähän ja että tarkastukseen voidaan kerralla ottaa vain rajallinen määrä koiria. Vuosina 2020 ja 2021 koronapandemia rajoitti tapahtumien järjestämistä, mikä osaltaan vaikutti jalostustarkastettujen koirien määrään.

Erikoisnäyttelyn yhteydessä on vuosittain pyritty järjestämään jalostustarkastusmahdollisuus 10–15 koiralle. Näistä koirista suuri osa on näyttelyaktiivisia. Vuodesta 2013 alkaen jalostustarkastus on ensisijaisesti markkinoitu kotikoirille ja koirille, joilta puuttuu jalostuskäyttöön vaadittavat näyttelytulokset. Tietoisuutta pyritään lisäämään erilaisilla aiheita koskevilla artikkeleilla jäsenlehdessä ja kotisivuilla.

Tällä hetkellä jalostustarkastusoikeudet omaavia tuomareita on parikymmentä. Suurin osa heistä on hollantilaisia. Myös muutamalla tuomarilla Norjasta, Saksasta ja Ranskasta on jalostustarkastusoikeudet.

Jalostustarkastus on suosittu vaihtoehto näyttelytuloksille erityisesti rodun kotimaassa Hollannissa, jossa ilman näyttelytulosta olevalla koiralla tulee olla kaksi jalostustarkastuslausuntoa, jotta koira voidaan hyväksyä jalostuskäyttöön.

Taulukko 26. Jalostustarkastetut koirat syntymävuosilta 2008–2022

Syntymävuosi	Syntyneitä	Jalostustarkastettu	% syntyneistä koirista
2008	114	11	9,5 %
2009	101	5	4 %
2010	90	6	6,6 %
2011	76	8	10,5 %
2012	86	6	7 %
2013	63	11	17,5 %
2014	81	11	13,6 %
2015	97	5	5 %
2016	96	6	6,3 %
2017	99	1	1 %
2018	101	1	0,99 %
2019	79	2	2,5 %
2020	71	4	5,6 %
2021	88	9	10,2 %
2022	89	1	1,1 %

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Edellinen jalostuksen tavoiteohjelma on ollut voimassa edellisen kymmenvuotiskauden 2015–2024 ja ensimmäinen on tehty sitä edeltäneelle kymmenvuotiskaudelle 2005–2014. Molemmat on päivitetty viiden vuoden kohdalla tavoiteohjelman voimaantulosta.

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Arvio käytetyimpien jalostuskoirien tasosta 10 viime vuoden ajalta (2014–2023) perustuu lähinnä näyttelymenestykseen. Jalostukseen käytettyjä yksilöitä on luonnetestattu, MH-luonnekuvattu sekä jalostustarkastettu käyttäytymisen osalta. Saadut tulokset eivät ole juurikaan vaikuttaneet koiran jalostuskäyttöön. Terveystulokset ovat rodulla pääasiassa hyviä, eivätkä ne juurikaan ole koirien suurin jalostuskäytön este. Kasvattajat myös terveystarkastavat jalostuskoiriaan hyvin ja melko laajasti.

Jalostukseen käytetyt koirat ovat olleet hyvin tutkittuja ja palkittuja koiria. Suurin ongelma on yksilöiden mahdollisimman laaja jalostuskäyttö, vaikka myös siinä on viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunut parannus, eikä matadorijalostusta ole harrastettu.

Seuraavilla sivuilla on esitetty taulukko eniten jalostukseen käytetyistä jalostusuroksista ja –nartuista.

Taulukko 27. Käytetyimpien jalostuskoirien taso 2014–2023 | Urokset

Urokset, joilla 15 pentua tai enemmän.

Uros	Synt.	Pentuja			Lonkat		Kynärät		Silmät	
		Pentueet / Pentuja	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat
YLLYTYSHULLU AIKAMIESPOIKA Muu vähämerkityksellinen kaihi, HD A/A, ED 0/0	2015	4/29	0	3/8	9 (64%)	0 (0%)	9 (64%)	0 (0%)	6 (20%)	1 (6.9%)
LA FAMILIA'S DORIAN CHIWAS CHIWAS Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2010	5/25	0	6/37	9 (28%)	0 (0%)	9 (28%)	0 (0%)	12 (37.5%)	2 (6.25%)
NALLE-HAUKUN ERASMUS Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2018	4/25	0	0	5 (12%)	2 (8%)	5 (12%)	0 (0%)	2 (8%)	0 (0%)
ELOPELLON AIKAMATKAAJA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2014	3/24	0	6/39	5 (21%)	4 (17%)	5 (21%)	0 (0%)	4 (17%)	0 (0%)
NALLE-HAUKUN ÄNKYRÄ Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B, ED 0/0	2010	3/21	0	0	3 (14%)	0 (0%)	3 (14%)	0 (0%)	1 (4.7%)	0 (0%)
TRASELI HUI HAI Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2007	4/20	0	10/50	14 (70%)	2 (10%)	14 (70%)	1 (7%)	12 (60%)	2 (15%)
HIMLING'S DIAMONDS ARE FOREVER Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2009	3/20	0	5/34	12 (55%)	0 (0%)	12 (55%)	0 (0%)	9 (45%)	4 (20%)
NALLE-HAUKUN ÖRKKI Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B, ED 0/0	2011	3/19	0	5/35	9 (19%)	1 (5%)	9 (19%)	1 (5%)	6 (31.5%)	0 (0%)
NALLE-HAUKUN TURKKA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2006	3/19	0	8/48	6 (32%)	0 (0%)	6 (32%)	2 (10.5%)	5 (26%)	0 (0%)
FANICA IKOS AIJJAC IKAROS Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2018	4/19	0	0	6 (32%)	1 (5%)	6 (32%)	3 (20%)	1 (5%)	0 (0%)
SOLANKERS UFFE Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B	2011	4/18	0	4/16	3 (17%)	0 (0%)	3 (17%)	1 (5.5%)	3 (17%)	0 (0%)
ASLAN Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/A, ED 0/0	2014	3/17	0	1/8	6 (35%)	0 (0%)	6 (35%)	0 (0%)	3 (17.6%)	0 (0%)
RIEHAKAN ELROND Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2015	2/16	0	6/43	6 (38%)	1 (6.25%)	6 (38%)	0 (0%)	6 (38%)	0 (0%)
TRASELI VITSIT VÄHISSÄ Muu vähämerkityksellinen kaihi, HD B/B, ED 0/0	2013	3/16	0	0	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
LUMIKUONO ERNESTO Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2017	3/16	0	0	4 (44%)	2 (22%)	4 (44%)	0 (0%)	2 (22%)	0 (0%)
POMPPALOIKAN NAPAPIIRIN SANKARI Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2016	2/15	0	0	7 (47%)	2 (13%)	7 (47%)	0 (0%)	2 (13%)	0 (0%)

Taulukko 28. Käytetyimpien jalostuskoirien taso 2014-2023 | Nartut

Nartut, joilla 14 pentua tai enemmän.

Narttu	Synt.	Pentuja			Lonkat		Kynnärät		Silmät	
		Pentueet / Pentuja	Vuoden aikana	Toisessa polvessa	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat	Tutkittu	Sairaat
LUMIKUONO ERLINDA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2017	3/27	0	0	7 (26%)	0 (0%)	7 (26%)	0 (0%)	3 (11%)	0 (0%)
ROCKRIVER'S BIANCA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B, ED 0/0	2016	3/27	0	3/18	10 (53%)	2 (20%)	10 (53%)	2 (20%)	4 (14%)	0 (0%)
LUMIKUONO YERDA PELAYA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2015	4/26	0	1/7	2 (8%)	0 (0%)	2 (8%)	0 (0%)	1 (4%)	0 (0%)
TRASELI HUISKIN HAISKIN Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2014	4/23	0	4/23	10 (43%)	0 (0%)	10 (43%)	3 (30%)	6 (26%)	1 (17%)
LUMIKUONO JIPIJAPA JARRA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2011	3/23	0	12/94	11 (48%)	1 (9%)	11 (21%)	1 (9%)	10 (43%)	0 (0%)
HÄSTÄNGENS ALDRIG GER JAG UPP Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B, ED 0/0	2012	3/21	0	8/46	21 (100%)	1 (5%)	21 (100%)	1 (5%)	12 (57%)	0 (0%)
NALLE-HAUKUN ÖÖTÄR Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2011	3/21	0	3/13	6 (29%)	2 (33%)	6 (29%)	1 (17%)	6 (29%)	0 (0%)
KARVARALLIN PUMPERNIKKELI Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/A, ED 0/0	2012	3/19	0	8/44	10 (53%)	0 (0%)	10 (53%)	1 (10%)	9 (47%)	1 (5%)
VILIPERIN HUPSIS MUKSIS Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B, ED 0/0	2016	2/19	0	1/10	6 (32%)	0 (0%)	6 (32%)	0 (0%)	3 (16%)	0 (0%)
VILIPERIN OLYMPIAMASKOTTI Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2014	2/19	0	3/22	3 (16%)	1 (33%)	3 (16%)	0 (0%)	4 (21%)	1 (5%)
BLACK QUEBEC'S THE BLUE CAFE Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2018	2/18	0	0	11 (61%)	0 (0%)	11 (61%)	3 (27%)	6 (33%)	0 (0%)
LUMIKUONO HASTA LA VISTA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2010	4/17	0	2/14	4 (24%)	0 (0%)	4 (24%)	0 (0%)	5 (29%)	1 (6%)
EXCERNO KIRIMA DOES Lievä posterior polaarinen katarakta, HD A/A, ED 0/1	2010	4/18	0	8/39	13 (72%)	0 (0%)	13 (72%)	1 (8%)	12 (67%)	2 (11%)
TRASELI LYKKYÄ TYKÖ Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2019	2/14	0	0	0(0%)	0(0)%	0(0)%	0(0)%	0(0%)	0(0%)
LUMIKUONO GABRIELA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 0/0	2018	2/14	0	0	0(0%)	0(0)%	0(0)%	0(0)%	0(0%)	0(0%)
EXÅRESS WHAT A FEELING Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD A/A, ED 1/0	2016	3/14	0	0	4(29%)	1(25%)	4(29%)	0(0%)	1(7%)	0(0%)
DINA Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia, HD B/B, ED 0/0	2012	2/14	2	11	4(29%)	0(0)%	4(29)%	0(0)%	3(21%)	0(0%)

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Edelliseen jalostuksen tavoiteohjelmaan asetettujen tavoitteiden voi todeta pääasiassa täyttyneen hyvin. Koiria on käytetty jalostukseen laajemmin ja tehollinen populaation 10 vuoden keskiarvo on kasvanut 50 → 59. Urosten jälkeläismäärät ovat pysyneet suosituksissa, eikä uusia matadori-uroksia ole päässyt syntymään. Keskimääräinen sukusiitosprosentti on kuitenkin noussut 1,49% → 1,89%.

Terveystarkastusten määrä on noussut ja vapaaehtoinen jalostuskoirien tarkastaminen toteutuu hyvin. PEVISA ei ole toistaiseksi ajankohtainen.

Taulukko 29.

Tavoite	Toimenpide	Tulos
Rodun geenipohjan mahdollisimman laaja jalostuskäyttö ja tehollisen populaatiokoon kasvattaminen lähemmäs 60, laskettuna suurimmasta mahdollisesta tehollisesta populaatiokoosta. Yksittäisten urosten liiallisen jalostuskäytön rajoittaminen.	Tiedottaminen ja kasvattajille suunnattujen tapahtumien järjestäminen.	Edellisen 10 vuoden tehollisen populaatiokoon keskiarvo on 59 (aiemmin 50). Jalostukseen käytettyjen koirien laajuuden ja rodun geneettisen vaihtelun säilyttämisessä on edistytty ja matadorijalostusta vältetty. Viimeisen viiden vuoden kehitys on kuitenkin ollut huolestuttava, kun tehollinen populaatiokoko on laskenut 68 → 51. Viimeisen 10 vuoden aikana uroksilla on keskimäärin ollut 21 pentua, käytännössä siis 3–5 pentuetta urosta kohden. Pentuekoot ovat olleet kohtalaisen suuria, keskimäärin 6 pentua per pentue. Sukusiitosprosentti on 1,89% (aiemmin 1,49%). Näinä vuosina on syntynyt 160 pentuetta, joista kuuden yhdistelmän sukusiitosprosentti ylittää jalostusohjeen 6,25%.
Rodun rekisteröintimäärien pitäminen kohtuullisina: noin 70–80 pentua vuodessa tuntuu olevan riittävä määrä kysyntään nähden.	Tiedottaminen ja kasvattajille suunnattujen tapahtumien järjestäminen. Kasvatusohjeet ja niiden asettamat rajoitukset.	Viimeisen 10 vuoden aikana pentuja on rekisteröity vuosittain keskimäärin 86, joka tuntuu olevan ihan hyvällä tasolla markkinoihin nähden.
Vuosittain tehtävien terveystarkastusten määrä pyritään pitämään vähintään ennallaan, lonkka- ja	Tiedottaminen ja kasvattajille suunnattujen tapahtumien järjestäminen.	Terveystarkastusten määrä on pysynyt hyvällä tasolla ja vapaaehtoisuus toimii niin hyvin, ettei PEVISAan liittyminen ole

<p>kyynärkuvausten määrä saisi jopa nousta. Silmätauti- ja luuston osalta lisääntyneitä kyynärnivelongelmia tulee seurata ja tarkastella kriittisesti jalostussuunnitelmia tehtäessä.</p>	<p>Kasvatusohjeet ja niiden asettamat rajoitukset.</p> <p>Keskustellaan mahdollisesta PEVISA –ohjelmaan liittymisestä.</p>	<p>tuntunut ajankohtaiselta. Pentueiden vanhemmat ovat pääasiassa aina silmätarkastettuja, lonkka ja kyynärkuvattuja sekä geenitestattuja (PRA ja HUU). Lisäksi enenevässä määrin kuvataan selkiä ja tutkitaan rodussa esiintyvään lihassairauteen liittyviä veriarvoja (ALT, AST, CK). Pennunostajat ovat myös melko valveutuneita.</p> <p>Kaihia esiintyy rodussa suunnilleen saman verran kuin 10 vuotta sitten. Lähinnä yksittäisiä tapauksia ja vanhemmalla iällä.</p> <p>Kyynärnivelten osalta tilanne on heikentynyt, mutta myös tarkastettujen koirien määrä on kasvanut. Vuosien 2014–2023 aikana tutkittiin 342 koiraa, joista 11 % (36 kpl) sai muun kuin 0-tuloksen. Sitä edeltävän 10-vuotiskauden (2004–2013) aikana tutkittiin 253 koiraa, joista 8 % (20 kpl) sai muun kuin 0-tuloksen.</p>
<p>Lihassairauden tutkimuksen tukeminen kaikilla mahdollisilla keinoilla, jotta ongelmaan saataisiin työkaluja sen ratkaisemiseksi.</p>	<p>Avoin tiedottaminen ja asian esillä pitäminen.</p> <p>Tutkimukseen tarvittavien koirien hankkiminen ja ohjaaminen.</p> <p>Mahdollisuuksien mukaan tutkimuksen taloudellinen tukeminen.</p>	<p>Tutkimuskäyttöön on toimitettu koirien omistajien toimesta verinäytteitä, verikoetuloksia ja sairautteen lopetettuja koiria.</p> <p>Tutkimustyö on edistynyt ja tiedämme, että sairauden ensisijainen kohde-elin on luustolihas. Sairaus periytyy autosomaalisesti resessiivisesti ja markkeritestin kehittämistä jalostustyön tueksi selvitetään.</p>
<p>Rodun luonteen kartoitusta jatketaan ja mahdollisuuksien mukaan lisätään. Tavoitteena on pitää rotu sille tyypillisesti iloisena ja sosiaalisena koko perheen koirana.</p>	<p>Tiedottaminen.</p> <p>Järjestetään mahdollisuuksien mukaan luonnetestejä, MH-luonnekuvauksia tai käyttäytymisen</p>	<p>Luonnetestattujen ja MH-luonnekuvattujen määrät ovat pysyneet lähes ennallaan, edellisen kahden kymmenvuotiskauden aikana.</p>

	jalostustarkastuksia rodulle.	Havaittavissa on kuitenkin laskua luonnearviointien osalta ja sen tärkeyden tiedottamista ei voi tulevaisuudessa tarpeeksi korostaa. Enemmän tuntuu olevan kiinnostusta käyttäytymisen jalostustarkastusta kohtaan, joita yhdistys pyrkii jatkossakin järjestämään jo niiden neljän lisäksi, mitkä on pidetty.
Ulkomuodollisesti rotu tulee pitää rotumääritelmän mukaisena terverakenteisena, helposti liikkuvana paimenkoirana, joka kykenisi myös työhön.	Tiedottaminen. Tuomarikoulutukset. Jalostustarkastukset.	Näyttelyistä saatavat laatuarvosanat ovat pysyneet samalla tasolla. Koiria löytyy molemmista koon ääripäistä ja siltä väliltä.
Yhdistyksen tulee kehittää yhteistyötään kasvattajien kanssa, jotta rodussa saataisiin aikaan suunnitelmallisempaa jalostustyötä.	Tiedottaminen. Kasvattajille tai kasvatustyöstä kiinnostuneille suunnatut vuosittaiset neuvottelupäivät ja/tai luennot ajankohtaisista aiheista.	Sosiaalinen media ja etäosallistumisen mahdollisuus kokouksiin on lisännyt jonkun verran aktiivisuutta. Työtä riittää kuitenkin, että yhdistyksen ja kasvattajien välille saataisiin luonteva yhteys, jossa voimme tukeutua toinen toisiimme.

Jalostuksen ulkopuolelle jäävien koirien osuus

Jalostuksen ulkopuolelle jää runsaasti koiria, jotka eivät elämänsä aikana näy missään harrastuksissa, näyttelyissä tai niille ei teetetä minkäänlaisia terveystarkastuksia.

Harvemmin yksilön jalostuskäyttö jää kiinni ulkomuodosta tai luonteesta, etteikö niitä oikean kumppanin kanssa voisi jalostukseen käyttää.

Terveiden puolesta jalostuksen ulkopuolelle jäävät koirat, joita ei voida katsoa jollain mittarilla terveeksi ja niillä on mahdollisesti arkielämää haittaavia vaivoja tai ominaisuuksia. Terveystarkastuslausunnoista erityisesti kynnärien takia koiria karsiutuu jalostuskäytöstä.

Jalostussuosituksen ajantasaisuuden arviointi

Jalostussuositukset eivät rajaa koirien jalostuskäyttöä liikaa, mutta asettaa terveet ja realistiset rajat valita koiria jalostukseen. Ohjeita tulee päivittää tulevaisuudessa lihassairauden osalta.

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuspohja

Tavoite	Toimenpide	Mittari
Tavoitteena on rodun geenipohjan mahdollisimman laaja jalostuskäyttö ja tehollisen populaatiokoon kasvattaminen pysyvästi lähemmäs 60 tai yli, laskettuna suurimmasta mahdollisesta tehollisesta populaatiokoosta. Yksittäisten urosten liiallista jalostuskäyttöä rajoitetaan.	Kasvattajien tietotaitoa pyritään lisäämään tiedottamalla ja kouluttamalla.	Tilannetta seurataan vuosittain saatavien tilastojen avulla ja julkaisemalla niitä.
Sukusiitosprosentti pyritään säilyttämään vähintään nykyisellä tasolla tai madaltamaan sitä.		

Käyttäytyminen ja luonne

Tavoite	Toimenpide	Mittari
Tavoitteena on pitää rotu sille tyypillisesti rohkeana, iloisena ja sosiaalisena koko perheen koirana.	Järjestetään vuosittain käyttäytymisen jalostustarkastus, MH-luonnekuvaus tai luonnetesti. Tiedottaminen ja kouluttaminen.	Vuosittain saatavat tilastot toteutuneista käyttäytymisen jalostustarkastuksesta, MH-luonnekuvauksesta ja luonnetestistä. Tiedon karttuessa pystytään seuraamaan myös luonteiden kehitystä sukupolvesta toiseen.
Tavoite vakiinnuttaa vähintään jalostuskoirien luonteiden määrittämistä jollain mitattavalla testillä vrt. terveystarkastukset.		

Käyttöominaisuudet

Tavoite	Toimenpide	Mittari
Rotu tulee säilyttää monipuolisena harrastuskoirana, joka kykenee suoriutumaan myös alkuperäisestä työstään paimenkoirana.	Järjestetään vuosittain paimennustaipumuskoekoe ja paimennustapahtumia sekä muiden lajien koulutuksia ja rotumestaruuskilpailut. Tiedottaminen ja kouluttaminen.	Vuosittaiset tulostilastot.

Terveys ja lisääntyminen

Tavoite	Toimenpide	Mittari
Lihassairauden tutkimus, vastustaminen ja tietoisuuden lisääminen muissa maissa.	Kannustetaan veriarvojen tutkimiseen ja tilastoidaan veriarvoja julkisesti. Pidetään yhteyttä tutkimusryhmään. Mahdollisen tulevan geenitestin käyttöönotto. Kansainvälinen yhteistyö ja tiedottaminen.	Yhdistykselle ilmoitetut veriarvot ja tiedot sairastuneista koirista. Tutkimuksen edistyminen.
Hyperurikosurian vastustaminen ja tietoisuuden lisääminen ulkomailla.	Kannustetaan geenitestaamiseen ja tilastoidaan tulokset julkisesti. Kasvatusohjeet. Kansainvälinen yhteistyö ja tiedottaminen.	Yhdistykselle ilmoitetut geenitestitulokset ja tiedot sairastuneista koirista.
Luustokuvausmäärien ja silmätarkastusten määrän säilyttäminen ennallaan (tai lisääntyminen). Selkäsairauksien kohdalla lisääntyminen suotavaa. Kaihin ja kyynärmuutosten vastustaminen.	Tiedottaminen ja kouluttaminen. Kasvatusohjeet ja niiden asettamat rajoitukset.	Kennelliiton terveyslausekset.
Luonnollisen lisääntymisen ja hoivaominaisuuksien säilyttäminen.	Tiedottaminen ja kouluttaminen.	Terveystietopankki, lisääntymiskyselyt. Kasvattajien avoin kommunikaatio.

Ulkomuoto

Tavoite	Toimenpide	Mittari
Schapendoes tulee säilyttää rotumääritelmän mukaisena terverakenteisena, helposti liikkuvana paimenkoirana, joka kykenisi myös työhön.	Lisätään tietoutta tiedottamalla, kouluttamalla, järjestämällä erikoisnäyttelyitä ja jalostustarkastuksia. Osallistamalla ulkomuototuomarikoulutuksiin.	Vuosien varrella saatavat tulokset näyttelyistä, jalostustarkastuksista sekä muista kokeista.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Suosituksien jalostukseen käytettävien koirien ja yhdistelmien ominaisuuksista

Jalostukseen soveltuva koira on terve, eikä sillä ole arkielämää haittaavia vaivoja tai ominaisuuksia. Lisäksi se on rodunomainen sekä ulkomuodoltaan että käyttäytymiseltään. Jalostukseen tulisi valita yksilöitä monipuolisesti ja geenipohjaa laajentavasti.

Silmät

Jalostukseen käytettävällä koiralla tulee olla alle 12kk vanha virallinen ECVO silmätarkastuslausunto, joka osoittaa, ettei koiralla ole perinnöllisiä silmäsairauksia. Poikkeuksena Kennelliiton silmäohjeen mukaiset vähämerkitykselliset silmäsairaudet, jotka voidaan ohjeen mukaan yhdistää tutkitusti terveen yksilön kanssa. Yksilö, jonka vanhemmalla tai jälkeläisellä on todettu kaihi, tulee yhdistää parituskumppaniin, jonka vanhemmilla, täyssisaruksilla tai jälkeläisillä ei ole todettu kaihia.

Kyynärät

Jalostukseen käytettävällä koiralla tulee olla virallinen kyynärkuvauslausunto. Raja-arvo 1, jolloin parituskumppanin tulee olla tutkitusti terve tuloksella 0. Ulkomaisessa rekisterissä olevalta ja ulkomailla pysyvästi asuvalta urokselta ei vaadita kuvaustulosta.

Lonkat

Jalostukseen käytettävällä koiralla tulee olla virallinen lonkkakuvauslausunto. Raja-arvo C, jolloin parituskumppanin tulee olla tutkitusti terve tuloksella A ja/tai B. Ulkomaisessa rekisterissä olevalta ja ulkomailla pysyvästi asuvalta urokselta ei vaadita kuvaustulosta.

PRA-geenitesti

Rodun PRA-silmäsairauden määrittävä geenitesti suositellaan suorittamaan koirille, joiden vanhemmat ovat testaamattomia. Kantajaksi testatun yksilön saa yhdistää vain testatusti terveen, ei-kantajan kanssa. Genotyypiltään sairasta koira ei saa käyttää jalostukseen.

Hyperurikosuria (HUU)

Hyperurikosurian ehkäisemiseksi jalostuskoiria, joiden vanhemmat ovat testaamattomia, suositellaan geenitestattavaksi. Kantajaksi tai alttiiksi testatun yksilön saa yhdistää vain genotyypiltään testatusti terveen, ei-kantajan kanssa. Oireilevaa altista koira ei saa käyttää jalostukseen.

Luonnearviointi

Jalostukseen käytettävien yksilöiden suositellaan suorittaneen luonnetta määrittävä testi, kuten MH-luonnekuvaus, luonnetesti tai käyttäytymisen jalostustarkastus. Arkaa tai aggressiivista koira ei tule käyttää jalostukseen. (Kennelliiton yleinen jalostusstrategia; 3.3 Käyttäytyminen ja luonne.)

Ulkomuotoarviointi

Jalostukseen käytettävä koira suositellaan käytettävän virallisessa näyttelyssä tai jalostustarkastuksessa ulkomuotoarvioinnissa ennen jalostuskäyttöä.

Muuta huomioitavaa

Kahta koira, joilla on sama virhe ei tule yhdistää (esim. hammaspuutokset, lyhyt häntä, matalat raajat).

Muissa asioissa noudatetaan Kennelliiton kulloinkin voimassa olevaa yleistä jalostusstrategiaa. Kasvattajan tulee tutustua ja huomioida jalostussuunnitelmissaan kasvatusohjeiden ja Kennelliiton yleisen jalostusstrategian lisäksi myös rodun voimassa olevaa jalostuksen tavoiteohjelmaa, rotumääritelmä ja sen tulkinta sekä Kennelliiton koirarekisteriohjetta.

Suositus yksittäisen koiran maksimijälkeläismäärälle

Koiran elinikäisen jälkeläismäärän ei tule ylittää 5 % rodun populaatiossa yhden sukupolven (4v) jaksolla rekisteröidyistä pennuista. Tällä hetkellä (2020–2023) se tarkoittaa 16 pentua eli 2–3 pentuetta. Urosten jälkeläismäärän tulee jakautua mahdollisimman tasaisesti eri vuosille.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Yhdistys pyrkii järjestämään vuosittain jonkin luonnetta tai ominaisuuksia mittaavan arvioinnin, kuten esimerkiksi käyttäytymisen jalostustarkastuksen tai paimennustaipumuskokeen. Kasvatusohjeita tullaan päivittämään tarpeen mukaan niin, että ne ovat tarkoituksenmukaisia jalostuksen tavoiteohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodun jalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

Rodun suurimpana uhkana voidaan pitää maailmanlaajuisesti monimuotoisuuden heikkenemistä ja yksittäisten koirien liiallista jalostuskäyttöä. Koiria tulee valita jalostukseen mahdollisimman monipuolisesti kaikki olemassa olevat suvut huomioiden. Mahdollisimman eri sukuisilla tuontikoirilla tilannetta voidaan helpottaa. Harkittujen roturisteytysten avulla rotuun on mahdollista saada monimuotoisuutta.

Rodun terveydelle suurimman uhan aiheuttavat erilaiset lisääntyvät sairaudet. Tähän varaudutaan tilannetta seuraamalla ja tiedottamalla. Jalostuksesta karsitaan sairast yksilöt ja kannustetaan käyttämään geenitestejä jalostustyön apuna.

Varautuminen ongelmiin

Rotuyhdistys kerää ja julkaisee tietoa, pyrkii ylläpitämään ja kehittämään avointa keskustelua ja yhteistyötä kasvattajien ja harrastajien kesken. Toimenpiteet jalostustavoitteiden saavuttamiseksi on kirjattu taulukkoon kohdassa 6.1.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Terveys

- Vuosittain julkaistavia terveystilastoja ja yhteenvetoja
- Kerätään ja julkaistaan rodun terveystietoja, kuten geenitesti- ja verikoetuloksia
- Seurataan schapendoesien lihassairauden tutkimustyön edistymistä ja tiedotetaan siitä

Luonne ja käyttöominaisuudet

- Järjestetään vuosittain käyttäytymisen jalostustarkastus
- Järjestetään vuosittain paimennustaipumustesti ja paimennustapahtumia
- Vuosittain järjestetään rotumestaruuskilpailut - agility, TOKO, rallytoko ja koiratanssi
- Pyritään järjestämään eri lajien matalan kynnyksen koulutuspäiviä

Ulkomuoto

- Järjestetään vuosittain erikoisnäyttely (oma tai osana SSKY:n erikoisnäyttelyä)
- Jalostustarkastus erikoisnäyttelyn yhteydessä rotuun erikoistuneen tuomarin tekemänä

Muu toiminta

- Alueellisen toiminnan aktivointi
- Yhdistyksen paperiarkistojen digitointi seuraavan 10 vuotiskauden aikana
- Jäsenmäärän kasvatus

7. LÄHTEET

- Perinnöllinen monimuotoisuus ja jalostuspohja, MMT Katariina Mäki 5.8.2013 - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/perinnollinen-monimuotoisuus-ja-jalostuspohja>
- Sukusiitos - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/sukusiitos>
- Tehollinen populaatiokoko, MTT Katariina Mäki 14.1.2016 - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/tehollinen-populaatiokoko>
- Rekisteröinnit:
  - Hollannin rekisteröintimäärät - <https://www.houdenvanhouden.nl/fokken-met-je-hond/inschrijvingen-in-het-nhsb/>
  - Norjan rekisteröintimäärät - <https://www.nkk.no/om-nkk/statistikk/>
  - Ranskan rekisteröintimäärät - <https://www.centrale-canine.fr/recherche/documents?searchQuery=&typeFilter=736>
  - Ruotsin rekisteröintimäärät - <https://www.skk.se/om-skk/det-har-ar-skk/press/>
  - Saksan rekisteröintimäärät - <https://www.vdh.de/ueber-den-vdh/welpenstatistik/>
  - Tanskan rekisteröintimäärät - <https://www.dkk.dk/om-dkk/love-instrukser-og-blanketter/%C3%A5rlige-registreringstal>
- Yleisimmät silmäsairaudet - <https://www.kennelliitto.fi/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/yleisimmat-silmasairaudet>
- Lonkanivelen kasvuhäiriö - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/lonkanivelen-kasvuhairio>
- Kynärnivelen kasvuhäiriö - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/kynarnivelen-kasvuhairiot>
- Perinnölliset selkämuutokset - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/perinnolliset-selkamuutokset>
- Polvilumpion sijoiltaanmeno, ELT Anu Lappalainen - <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/polvilumpion-sijoiltaanmeno-patellaluksaatio>

8. LIITTEET

- LIITE 1. Rotumääritelmä
- LIITE 2. Käyttäytymisen jalostustarkastuksen ihanneprofiili
- LIITE 3. MH-luonnekuvauksen ihanneprofiili
- LIITE 4. Luonnetestin ihanne profiili
- LIITE 5. Luonnekyselyn 2023 tulokset